

תוכן ענינים לשאלון מספר 3

מכוני מחקר 2024

- תוכנית פעילות על 3 שנים שקדמו לשנת 2024.....1-4
- פרי תואר בשר בחלב.....5-18
- כל הכתוב לחיים בראשית שמות.....19-32
- כל הכתוב לחיים ויקרא- דברים.....33-46
- נר המערבי חלק א'.....47-56

תוכנית פעילות על 3 השנים שקדמו לשנת ההערכה *

החל מ 1 בינואר 2019 ועד 31 בדצמבר 2021

(*) בהתאם ל'תיקון רוחב להקדמת שנת ההערכה' (מבחנים לחלוקת כספי תמיכות של משרד התרבות והספורט במוסדות תרבות לשנת התמיכות 2024) שמקדם משרד התרבות בימים אלה

1. פרטו את הפרסומים / מאגרי מידע / אמצעים יישומים וכו' שהוצאו לאור על ידכם בשנים האמורות מעלה.
2. יש לציין פעילות מחקרית שיצאה לאור ע"י המכון בלבד (שם המכון מופיע על הפרסום כמוציא לאור וכבעל הזכויות הבלעדי).
3. לגבי הטור בו אתם מתבקשים לציין את שמות החוקרים שעבדו על המחקרים:
 - א. חובה לציין פעילות מחקרית שהתבצעה ע"י חוקרי המכון בלבד. יודגש, כי בשאלון זה יש לרשום גם שמות חוקרי המכון המופיעים על הפרסום שיצא לאור, אף אם אינם עובדים במכון כיום (-). נא לציין כוכבית (*) ליד שמם).
 - ב. חובה לציין שם מלא (משפחה ופרטי) של כל החוקרים ע"פ סדר הא'-ב'.
 - ג. שמות החוקרים המופיעים בשאלון זה – חייבים להופיע גם בפרסום עצמו. חייבת להיות התאמה מוחלטת בין שמות החוקרים המופיעים בשאלון, לבין שמות החוקרים בפרסומים.
 - ד. אין להוסיף תארים כלשהם לשמות החוקרים באף אחד מן השאלונים השונים (על מנת למנוע פגיעה בכבודם של החוקרים, בכותרות הטבלאות המתייחסות לשמות החוקרים מופיע התואר 'רבנים', המתייחס לכלל החוקרים הרשומים בטבלה).
4. חובה למלא מספר קטלוגי של הספר כפי שמופיע בספריה הלאומית.
5. חובה למלא תאריך מדויק של הוצאה לאור של הפרסומים המוזכרים: חודש ושנה עבריים ולועזיים. **סדר רשימת הפרסומים יהיה מהתאריך המאוחר ביותר של יציאתם לאור – לתאריך המוקדם ביותר של יציאתם לאור.**
6. ניתן כמובן להוסיף שורות לטבלאות, בעת הצורך, אך אין לשנות את מבנה הטבלה!
7. יש למלא את הטבלה ונספחיה באופן מדויק, מקצועי ומפורט, ולחתום בסופה, במקום המיועד לכך (סוף עמוד 3)!

פרסומים שיצאו לאור בתקופה שהחל מ 1 בינואר 2019 ועד 31 בדצמבר 2021

מס'	שם הפרסום	מספר הקטלוגי של הספר בספריה הלאומית: מס' מערכת ומס' מדף	מס' עמודים	שם המכון שביצע את הפעילות המחקרית על תמופיע הפרסום כמוציא לאור וכבעל הזכויות השמות	מס' עותקים שהודפסו	ספר	מאגר מידע	אמצעי יישומי	תאריך הוצאת לאור				תמצית תוכן הפרסום ותיאור עבודת המכון ביחס אליו	תמצית תרומתו למחקר התורני ולציבור הלומדים	האם הפרסום הינו חדש, או שמא מהדורה נוספת? אם מחבר במהדורה מספת, נא לציין את סוג השינוי שנערך בין המהדורות, ואת שנת ה"ל של המהדורה הקודמת	האם הזכר משרד התרבות והספורט בפרסום בתשלום להוצאת לאור? ה' / לא	שמות החוקרים הרבנים שעבדו על הפרסום:	
									חודש עברי	שנה עברית	חודש לעמי	שנה לעזית					שם משפחה	שם פרטי
1	פרי תואר בשר בחלב	מצורף אישור שליחה	284	מורשת אור החיים	10 00	V	V		תמוז	תשפ"א	יוני	20 21	ספר יסודי בשיטת הפסק להלכה, הודפס לראשונה בחיי המחבר בשנת תק"ב, ומהודר בהנגשה מפוארת ומדוקדקת, בסימני פיסוק וניקוד וחלוקה לקטעים, תיקונים והגהות, הערות ציונים ומראי מקומות עם מדור הסברים מתומצתים	ספר שהתקבל אצל כל הלומדים במשך הדורות, חובה לכל לומד בהלכות איסור והיתר, מוגה וערוך, במקביל להפניות עם ספר פרי חדש, כותרות, דיונים וחקירות בחידושים, וסיכום פסקי ההלכה למעשה	חדש	לא	בויס דוד רבינוביץ	דוד יהודה לייב שמחה עוזיאל אריה מרדכי
2	כל הכתוב לחיים בראשית שמות	2023 A 1883 מחסן רבובטי	744	מורשת אור החיים	20 00	V	V		תמוז	תשע"ט	יולי	20 19	אלפי ביאורים בדברי האור החיים הקדוש. נלקטו ושולבו מתוך אלפי ספרים, ממפרשי התורה לדרותיהם, ספרי דרוש וחסידות, ספרי הלכה ופסקים, ספרי שו"ת, ספרי פלפול ומפרשי הש"ס, ועד לספרי קבלה וסוד. וגם מגליונותיהם של גדולי הדורות על ספה"ק אור החיים. ערוך ומעובד עם מקורות, כותרות משנה, ומפתח נושאים	להעמיק ולהשכיל בספר אור החיים על התורה, בחשיפה להערות וקושיות שישנם תוך כדי לימוד, עם תשובות מספקות. מיוחד למוסרי שיעור, שלהם צורך נחוץ להרחיב הבנה וידיעה בנושא מסוים, או בדבר חידוש שנמצא לראשונה, ועיון מקיף בסוגיות שדנו בהן גדולי המחברים לדורותיהם.	חדש	לא	בויס (*) סורסקי	דוד יהודה לייב חנוך
3	כל הכתוב לחיים ויקרא - דברים	2023 A 1883 מחסן רבובטי	757	מורשת אור החיים	20 00	V	V		תמוז	תשע"ט	יולי	20 19	אלפי ביאורים בדברי האור החיים הקדוש. נלקטו ושולבו מתוך אלפי ספרים, ממפרשי התורה לדרותיהם, ספרי דרוש וחסידות, ספרי הלכה ופסקים, ספרי שו"ת,	להעמיק ולהשכיל בספר אור החיים על התורה, בחשיפה להערות וקושיות שישנם תוך כדי לימוד, עם תשובות מספקות. מיוחד למוסרי שיעור,	חדש	לא	בויס דוד רבינוביץ (*) סורסקי	דוד יהודה לייב שמחה עוזיאל חיים יצחק

מס'	שם הפרסום	מספרו הקטלוגי של הספר בספריה הלאומית: מס' מערכת ומס' מדף	מס' עמודים	שם המכון שביצע את הפעילות המחקרית ומופיע על הפרסום כמוציא לאור וכבעל הזכויות השמורות	מס' עותקים שהודפסו	אופן הפצה: יש לסמן V במשבצות המתאימות				תאריך הוצאה לאור (חובה לציין חודש ושנה עבריים ולועזיים)				חודש עברי	שנה עברית	חודש לועזי	שנה לועזית	האם הפרסום הינו חדש, או שמא מהדורה נוספת? אם מדובר במהדורה נוספת, נא לציין את סוג השינוי שנערך בין המהדורות, ואת שנת ה"ל של המהדורה הקודמת	האם הזכר משרד התרבות והספורט בפרסום בתשלום להוצאת לאור ב"ל לא	שמות החוקרים הרבנים שעבדו על הפרסום: חובה לציין שם משפחה ושם פרטי ע"פ סדר הא"ב' של שם משפחה, באיות זהה לנכתב בשאלון 6 שימו לב: חובה על שמות החוקרים הללו להופיע במלואם על הפרסומים שיצאו לאור			
						ספר	מאגר מידע	אמצעי יישומי	חודש עברי	שנה עברית	חודש לועזי	שנה לועזית	שם משפחה							שם פרטי			
4	נר המערבי	2021 A 8804 מחסן רבובטי	628	מורשת אור החיים	15 00 0	V	V		ש בט	ת ש"ט	ינו אר	20 19					מחקר מקיף ונדיר, על תולדות חיים ומעט מפעליו של רבי חיים בן עטר – בעל אור החיים הקדוש, ערוך ומעובד על פי מקורות נאמנים ומוסמכים, בהם ספרים נדירים וכתבי ידות, לוקטו בעמל של שנים	חשיפה על סקירה בתיאור מרתק של פרקי חיים ממרחקו ועד ירושלים עיה"ק, סיפורים ומכתבים היסטוריים, וסגולות הספר אור החיים הקדוש	מהדורה חדשה עם תיקונים הוספות מפתח ערכים ומקורות מהדורה ראשונה בשנת תשע"ב	לא	(*) סורסקי (*) ריגל	חנוך חנוך	

חובה לצרף לכל פרסום המופיע בטבלה את המסמכים הבאים; יש לסמן ✓ במשבצות הבאות:

- ☐ ✓ צילום עמוד שער.
- ☐ ✓ צילום עמוד בו מופיע שם המכון שביצע את הפעילות המחקרית והוציאה לאור ובעל הזכויות הבלעדי.
- ☐ ✓ צילום עמוד תוכן העניינים.
- ☐ ✓ צילום עמוד מתוך הספר, בו מופיעים שמות המחברים (החוקרים) שעבדו על הפרסום.
- ☐ ✓ צילום **חמישה** עמודים מתוך הספר.
- ☐ ✓ פירוט נרחב של התוכן המפורט לכל פרסום.
- ☐ ✓ פירוט תרומתו למחקר התורני ולציבור הלומדים.
- ☐ ✓ פירוט עבודת המכון בהקשר לכל פרסום (עבודה מקורית, עצמאית, פילולוגית, פענוח וחקר כתב יד, חשיפת מקורות, ההדרה וביאורים).

הריני מצהיר בזאת על נכונות הפרטים שמולאו בטבלה, ועל צירוף כל הנספחים המבוקשים

שם מנהל המכון משה שוורץ _____ חתימת מנהל המכון _____

זית רענן יפה פרי תואר קרא ח' שפר

ספר

פרי תואר

על שלחן ערוך יורה דעה

למורנא ורבנא אור העולם

רבינו חיים בן עטר

בעל אור החיים הק' זי"ע

ולצידו ספר

פרי חדש

למורנא רבינו יחזקיה די סילוה זי"ע

הלכות בשר בחלב

מהדורה מתוקנת ומוגהת עפ"י דפו"ר
בתוספת מראי מקומות ועוד כמה מעלות טובות

ועליו יחנו שני מדורים

עיונים והרחבות

יפה תואר

בו יקובצו כעמיר גורנה הערות והארות ממאות ספרים
שדנו בדברי רבינו, בתוספת מרובה של נושא ומתן
רחב בדבריהם ובדברי רבינו

ביאורים והארות

יפה פרי

בו יתפרשו באר היטב דברי הפרי תואר, לבאר כל
חמירא ולהעמיק בצפוני אמרותיו, שיהיו ברורים
ומחוורים כשמלה

ובסוף הספר

פסקי פרי תואר

מאות פסקי הלכות שנלקטו במלאכת אומן עפ"י דבריו הקדושים
בתוספת הערות וביאורים וציון שיטות שאר הפוסקים

כל אלה חוברו יחדיו ע"י חבר ת"ח בראשות

הרב משה שוורץ

מהדורת יהודה ווייס

מחברת אור החיים הקדוש

הוצאת ספריו וכתביו הק'
זמסעלים להפצת תורתו

זית רענן יפה פרי תואר קרא ח' שפר

זית רענן יפה פרי תואר קרא ח' שפר

הודעה ובקשה

בס"ד שאר כרכי ה"פרי תואר", נמצאים בשלבי עריכה מתקדמים, ובקשתינו שטוחה מציבור הלומדים והמעיינים, לשלוח לנו הערות והארות, וכל דבר שיכול לסייע לעבודת הקודש, או כל דבר שאפשר לתקן ולשפר יותר לתועלת הלומדים. וזכות רבינו האור החיים הק' תגן בעדכם, להתברך בכל מילי דמיטב.

© כל הזכויות שמורות

ל"מכון להוצאת ספרי אור החיים הק"

בני ברק, תשפ"א

כתובת: סוקולוב 9 בני ברק Adress: Sokolov 9 Bnei brak Israel

פקס: 03-5796398 Fax: 972-3-5796398

Email: 5701352@gmail.com

Printed in Israel • עיצוב כריכה ושער: ג. ויסקופף • עימוד: ש. ברגר 052-7633923

דבר המכון

בשבח והודאה להשי"ת, אשר זיכני קרוב לעשרים שנה, להתעסק בקדשי קדשים, בהוצאת ספריו וכתביו הקדושים ומפעלים רבים להפצת תורתו של מרן רבינו קודש הקדשים וגאון הגאונים רבן של ישראל לו דומיה תהלה, רבי חיים בן עטר זי"ע. ועל של עתה אבוא בגיל ורעדה, שאנו זוכים לעמוד בשערי ספרו הקדוש והנורא "פרי תואר", על שו"ע יור"ד.

בעצתם של גדולי ישראל שליט"א, המלווים אותנו בכל מפעלותינו, התחלנו לערוך על הלכות בשר בחלב ותערובות, שעוסקים בהם הלומדים יותר משאר המקצועות עליהם נכתב הספר. וכפי שכותב רבינו עצמו בספרו 'ראשון לציון' (יור"ד סימן רמז סעיף א) שתחילה צריכים ללמוד דיני איסור והיתר, שהם 'חובת גברא בענין הצריך'.

סדר העבודה שבמקדש, ומעלות הטובות אשר אנו נותנים לפניכם היום, הלא הם מפורטים בהרחבה ב'מבוא', ויראו עיניכם גודל היגיעה והעבודה העצומה בכל אות ותיבה. ונר לרגלינו היו לנגד עינינו בכל עת, מה שהעיד בנו רבינו בהקדמתו לספר: "וכגון דא צריך לאודעי שלא העלתי על ספר אלא מילי דזביני בדנרי, ובחרתי לי דרך קצרה כי אלה לחכמים, וכשיטעום טעימת קפיל"א ירגיש טעם לשבח בכל מלה ומלה".

לאור זה עמלנו להבין ולהעמיק בכל תיבה, ויגענו הרבה בסידור דבריו הק' בקיטע ופיסוק הראוי, ובתוספת אלפי מראי מקומות וצייונים. ונלווה עליו מדור 'יפה פרי' להאיר ולבאר דבריו הקדושים לפי הצורך. וגם לרבות מדור 'יפה תואר' הכולל ילקוט מקיף של מאות הערות והארות מגדולי הדורות בדבריו הקדושים, וגם השלמות והרחבות מדבריו הקדושים שלא במקומן. ובסוף הספר ילקוט 'פסקי הלכות' מכל דבריו הקדושים על סדר השו"ע, בתוספת ביאורים ומקורות, וציון שיטות הפוסקים בכל ענין.

והרינו מוסרים בזה מודעה רבה, שכל מה שהוספנו בספר, הן בסימני פיסוק וניקוד וחלוקה לקטעים, הן תיקונים והגהות, הערות ציונים ומראי מקומות, ביאורים מילואים והשוואות, בכל אלה לא באנו ח"ו לקבוע מסמרות בהבנת דברי קדשו של רבינו זלה"ה. שכן בסוד קדושים מי יעמוד ובמופלא ממך אל תדרוש. כל דברינו אינם אלא כהצעה למעיין בדרך אפשר, אולי יש מקום להבין את כוונתו הק' באופן זה. הבוחר יבחר. ואנו את נפשנו הצלנו.

יעמדו על הברכה הני תרי צנתרי דדהבא, תלמידי חכמים ובעלי הוראה מופלגים, בקיאים בחדרי העיון והבנה, הלא המה הרה"ג רבי אריה מרדכי רבינוביץ שליט"א והרה"ג רבי דוד יהודה לייב בויס שליט"א, אשר יגעו בעריכת ספר זה יום ולילה לא ישובותו, ועברו על כל הספר כמה פעמים הדק היטיב. זכות רבינו תגן בעדם שיזכו מדה כנגד מידה, לפירות ולפירי פירות, ולהצלחה בתוה"ק כאוות נפשם, כמו שכתב רבינו באור החיים הקדוש (במדבר כד, י) 'כי פרי התורה הוא לבדו יקרא פרי'.

בד בבד אברך את שאר העוסקים במלאכת הקודש, שעשו עבודתם ביגיעה ואומנות יתירה, הלא המה: הרה"ג רבי בנימין יצחק אוירבך שליט"א שערך את המבוא. הרה"ג רבי יעקב לויפער שליט"א שביאר ופיענח את הקדמת המחבר. הרה"ג רבי שמחה עוזיאל שלמה דאוד שליט"א שהגיה את הספר.

בצאתי מן השער, הנני בהודאה על העבר - מודים אנחנו לפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, על שזכינו לברר מקחו של צדיק ולהיות נטפלים לתורתו הק' של האי עיר וקדיש דנחית מן שמיא. ואילו פינו מלא שירה כים אין אנחנו מספיקים להודות על רוב טובותיך וחסדיך שהראית אותנו בכל עניני הספר.

ובבקשה על העתיד - נשא כפינו אל אל בשמים, כשם שעזרתנו לסיים ספר זה ולברר מקחו של צדיק, כן תעזרנו לילך מחיל אל חיל ולהוציא בקרוב את שאר החלקים של ספר קדוש זה, בבחינת מוסיף והולך לעשות נחת רוח לנשמתו הטהורה בגנזי מרומים.

וזכות איתן אדוננו רבינו ה'אור החיים' הק' תגן עלינו ובעדנו להתברך בכל ברכאן טבין, עדי נזכה לאור באור החיים בביאת משיח ה' שמו חיים במהרה בימינו.

משה שוורץ

המכון להוצאת ספרי אור החיים הקדוש

הלכות בשר בחלב

הענינים שבאו בכתב מודגש, הם ענינים שנתבארו במדור 'יפה תואר'

סימן פז – באיזה בשר נוהג דין בשר בחלב והיאך נקרא בשול

- שטית רש"י ותוס' בגדר שלכד"א, ואם מותר לכתחילה
יב.....
- הטעם דבשר בחלב לא חשיב איסור מוסיף..... יב
- בדברי התוס' בטעם דהמקדש באיסורי הנאה אינה
מקודשת..... יג
- בדברי הראשונים שאין בו שו"פ שלא כדרך הנאה..... יג
- דין אפר של שור הנסקל..... יד
- סיכום השיטות והכרעת ההלכה..... טו
- הנאה בנעשה אפר, או נמאס ונעשה פרש..... טו
- הקולא בספק שלא כדרך הנאה מדין ספקא דרבנן..... טו
- אם צלי בכלל בישול..... טז
- בדין בשר בחלב שנעשה אפר..... טז
- ראיות מהראשונים דצלי אינו בכלל בישול..... יח
- ביאור הסוגיא דסנהדרין אם צלי בכלל בישול..... יח
- בשיטת הר"ן והרשב"א בדין איסור בב"ח דאורייתא
בצלי..... יח
- ביאור הסוגיא בפסחים..... כ
- דוחה דברי הפר"ח..... כא
- ישוב נוסף לקראי דויבשלו ובשלת..... כא
- הכתוב 'ובשלת ואכלת' קאי על פסח או על חגיגת
י"ד..... כא
- הטעם שלא כתב 'וצלית ואכלת'..... כב
- באיזה לשון נקרא חצי מבושל 'נא'..... כב
- עירוי אם אוסר מה"ת בבשר בחלב..... כג
- ביאור דברי רבינו שיש לדמות צלי לעירווי וכלי שני..... כג
- ישוב הסוגיא דנדריים..... כד
- דין מעושן, ואם יש ללמוד צלי ממנו..... כד
- מדכתיב בלשון בישול ילפינן תרתי..... א
- דעת אונקלוס שתרגם בכל המקומות 'לא תאכל'..... א
- כמה לוקין על לאו אחד שנכפל כמה פעמים..... א
- שיטות התנאים ואמוראים והנפק"מ לדינא..... ב
- דין בב"ח שלא כדרך הנאה להלכה..... ב
- מקור נוסף לאיסור הנאה מבב"ח..... ב
- האם יש שיטה בש"ס שלוקין גם שלא כדרך בישול..... ג
- מלקות באכילה הנאה ובישול..... ג
- אם עונשין מכח גזירה שוה..... ג
- מחלוקת רש"י ורמב"ם אם הנאה חשיב שלא כדרך..... ה
- הטעם שבשר בחלב נחשב דלא כתיב ביה אכילה..... ה
- ביאור דברי הרמב"ם שאין חיוב רק באכילה כדרך
הנאה..... ו
- להרמב"ם אם יש איסור תורה בשלא כדרך הנאה..... ז
- תמיה דלהכסף משנה לא משכחת לה איסור הנאה
מה"ת..... ז
- בדברי המגיד משנה דאיסור הנאה הוי כחצי שיעור..... ח
- הטעם שהתירו איסור תורה דשלכד"א לחולה שאין בו
סכנה..... ח
- קיום מצות עשה בחולה שאין בו סכנה..... ט
- היתר שלכד"א בעצי אשרה..... י
- דין שלא כדרך הנאה מעבודה זרה..... י
- סיכום שיטת הרמב"ם לדעת רבינו..... יא
- עוד בשיטת הרמב"ם בדין מלקות על הנאה מבב"ח... יא
- בקושיית המל"מ מהא דאין איסור בב"ח חל על איסור
חלב..... יא

שמוטה. ועיין באיסור והיתר לרבינו יונה (כלל ז"א דין י"ד) רמב"ם. (והמעטן בשר צמי חלב או בחלב שמוטה, נראה דאסור באכילה אבל לא בהנאה וצ"ש).

ובשר ממה וחלב וחלב אסור צין צבישול צין בהנאה, להיות איסורו מדאורייתא כמו שכתב רמב"ם (שם הלכה ו') ריב"ז, וצריך לדעת אמאי הכחידו המחבר תחת לשונו רמב"ם, והן אמת דגם לנוסחא הכתובה לפנינו צטוריג, קשה אמאי גם הטור לא הביאו, אבל לפי מה שמקשה הרצ צ"י (כאן) לדברי הטור דא"י סר בשר ממה וכתב דפטור עליה ולא כתב אין לוקין וכו', ע"כ, משמע דכתובה היתה צנוסחוריג, וסלקא קושיתנו לדעת הטור ונשארה על המחבר.

ואולי, להיות דסובר שגם צדירים שאסורים מדרבנן דאסורים בהנאה וצבישול, א"כ גם בשר ממה

הרי היא מכללסריגה. או אפשר, דסובר דזה נכנס צמשמעות הלשון שכתב צתחילת הסימן (סעיף ג') 'נוהג צבשר בהמה טהורה', דגם בשר ממה מקרי בשר בהמה טהורה. וטעם רמב"ם שהוצרך לפרט, לומר דלוקין עליו משום צישול בשר בחלב ולא משום אכילה, מטעם אין איסור חל על איסוריג, וכן צחלב.

והפרי"ח (סק"ג) עשה פשרה צבישול אסור ובהנאה שרי, ולדעתו יותר יש לחוש לגזור בהנאה צבישול, דאיסור צישול הוא חוקה שאין דומה לו צכל איסורין ולא גורין ציהריג. ועוד דאין צו מיחוש למסרך בהנאה וצאכילהריג. וגם לדעת הפרי"ח צריך ליישב טעם שהשמיט המחבר ולא הזכיר בשר ממה וחלב צחלב צהדי חלב ממה וכו' לאשמועין דאית בהו איסורא בהנאה יותר מכל החלוקות.

יפה פרי

דאין ביקש הב"י שיכתוב פטור בשניהם, הרי אדרבה בשר ממה יש בו חיוב משום בשר בחלב כמפורש בדברי הרמב"ם, וא"כ בהכרח דט"ס הוא ויש להגיה כהפרי"ח חלב ממה. רגז. כמו שכתב רבינו בדעתו לעיל בריש הס"ק. רגז. דא"צ לחדש לנו שאסור בבישול והנאה, כי אפילו אם היה דינם כבשר בהמה טמאה וכד' ג"כ היה אסור בבישול ובהנאה. רגז. משא"כ השו"ע שאינו עוסק בדיני מלקות שאין נוהגים בזה"ז, לא ראה צורך להעתיק דין זה. רגז. בשו"ת נחפה בכסף (לתלמידו של רבינו רבי יונה נכון, ח"ב יור"ד סי' א') ביאר שדברי רבינו אינם עולים על הענין הסמוך של חלב בחלב, דבזה אסור בבישול מה"ת כדלעיל ולא מטעם גזירה דרבנן, אלא קאי אשאר מילי דלעיל כחלב ממה או זכר וכיו"ב [והוסיף שכן מוכרח מסיום דברי רבינו שלדעת הפרי"ח צריך ליישב למה לא הזכיר בשר ממה וחלב בחלב בהדי וכו', הרי שבאלו גם להפרי"ח אסור בהנאה]. רגז. וכע"ז מצינו בחי' הרשב"א ב"מ (סח, ב) דברבית דרבנן לא גזרו איסור על הלוחה כי האיסור על הלוחה הוא חידוש ואין לך בו אלא חידושו ברבית דאורייתא. רגז. שיותר יש לאדם צורך בהם מבבישול בלבד ללא אכילה והנאה.

יפה תואר

משמעות דבריו ביד החזקה, ולפ"ז ניחא גם דברי רבינו כאן. אך בהמשך התשובה כתב הנחפה בכסף ליישב דברי רבו רבינו, דכוונתו לאיסור מדרבנן מאחר שאסור באכילה ובבישול מה"ת, ומה שכתב 'להיות איסורו מדאורייתא' בהכרח לדחוק ולפרש דכוונתו דלהיות שבבישול אסור מה"ת אסור בהנאה מדרבנן, שאם יתירו לו ההנאה יבוא לידי איסור תורה דאכילה. ולא דמי לבהמה טמאה דליכא איסור בישול, ובאכילה בלא"ה אסורה וליכא למיגזר שמה יבא לאכלו. וסיים הנחפה בכסף דלפ"ז אם הדבר ספק אם יש שם תערוכות חלב בחלב יש להתיר בהנאה דקיי"ל כל ספיקא דרבנן לקולא.

האם חלב בחלב אסור בהנאה

ובשר ממה וחלב בחלב אסור בין בבישול בין בהנאה, להיות איסורו מדאורייתא כמו שכתב רמב"ם. בשו"ת נחפה בכסף (לתלמיד רבינו מהרי" נטון, ס"ב יור"ד סי' א') העיר ע"ד רבינו, מדברי הרמב"ם בפיה"מ (כריכות פ"ג מ"ד) דחלב בחלב שרי בהנאה, דכל שאין בו איסור אכילה אין בו גם איסור הנאה, והוכיח מלשון הרמב"ם ד'מותר בהנאה', שלא רק שאין לוקים אלא אפילו איסור אין בו, וגם מהראיה שהביא הרמב"ם שם משמע כן. [אכן עיין מה שכתבנו לעיל ביפה תואר אות ט' דיתכן שרבינו ראה דברי הרמב"ם בפי' המשנה ואעפ"כ לא נקט אותם להלכה מוכח

פרי תואר שולחן ערוך פו בשר בחלב פרי תואר מא

ובשר חיה ועוף צמי חלב, וצמעותן רפ, [וב]מבשל צממי טבירהכח, וחלב ממה, וחלב זכר, אסורים באכילה, הגם דתרווייהו דרבנןרפא, כיון דאשכחן איסור דרבנן בכל אחד, לא פקע איסורא מיניה צממי דאסיר הגם דהוו מדרבנן.

ובן משמע מדברי הרשב"א שכתב בתורת הבית (נ"ג ע"ד, פ"ה) וז"ל, ואיסורא דרבנן הוא בשר חיה ועוף

בחלב גמור, ואפילו בחלב הכחל שהוא מדרבנן, שאינו חלב אס אלא חלב ממה, עכ"ל, הרי דהגם דתרווייהו מדרבנן אסורים. וכן לכל האמורים דאסורים מדרבנן אסירי ג"כ.

והמעשן בשר צמי חלב או בחלב שמוטה נראה דאסור באכילהרפב, אבל לא צהנאה, ואין צו משום חשש איסור ביטול אפי' לכתחילהרפג.

יפה פרי

כשיש שני פטורי דאורייתא ביחד אכתי אסור מדרבנן. רפג. כשיטת רבינו לעיל בכל מילי דרבנן, וכ"ש בתרי דרבנן דקיל טפי, ויתכן שהכל מודים שאז לא גזרו איסור ביטול והנאה.

רפ. פי' או המעשן בשר חיה ועוף בחלב גמור, או מבשל בחמי טבירה וכו', שבכל דוגמאות אלו פטור מדאורייתא משני טעמים. רפא. והיה מקום לומר שזה כבר רחוק הרבה מדאורייתא ושרי לכתחילה. רפב. כאמור שגם

יפה תואר

(כט) בהוכחת רבינו מהרשב"א דבתרי דרבנן ג"כ גזרו איסור בב"ח

ובן משמע מדברי הרשב"א שכתב בתורת הבית וז"ל, ואיסורא דרבנן הוא בשר חיה ועוף בחלב גמור, ואפילו בחלב הכחל שהוא מדרבנן, שאינו חלב אס אלא חלב ממה, עכ"ל, הרי דהגם דתרווייהו מדרבנן אסירי. בפתח הדעת (מפן הפתח א"ח ע"ט) נתקשה בהוכחת רבינו מדברי הרשב"א, דהנה זה לשון הרשב"א שם: נמצאו שלשה מינין בבשר בחלב, דאורייתא והוא בשר בהמה בחלב אס, ואיסור דרבנן והוא בשר חיה ועוף בחלב גמור, ואפילו בחלב כחל שאינו חלב אס אלא חלב ממה, וכן בשר בהמה בחלב ממה. ומותר לגמרי כבשר דגים וחגבים אפילו בחלב גמור, עכ"ל.

ולפי הבנת רבינו יוקשה, חדא דאם רצה הרשב"א להשמיענו מה הוא בב"ח דרבנן, א"כ הו"ל לכתוב תחילה 'וכן בשר בהמה בחלב ממה' דהוא חד דרבנן, ושוב להוסיף אח"כ 'ואפי' בבשר חיה ועוף בכחל' שהוא תרי דרבנן, ואעפ"כ אסורוהו. ועוד, ממה שכתב 'ואפילו בחלב כחל' וכו', נשמע דחלב ממה הוא דרבנן, ותו למה כתב 'בשר בהמה בחלב ממה', הלא כבר נשמע דהוא דרבנן. ועוד, לדברי רבינו דהרשב"א רצה להשמיענו דבר חדש דאפילו אם הוא תרי דרבנן אסורו כמזו חד דרבנן, למה השמיט זאת הרשב"א בתוה"ב הקצר. בשלמא הא דהשמיט דין בשר חיה ועוף בחלב, י"ל דבקצר נקט רק חדא גוונא דרבנן, דאטו כי רוכלא לחשוב ולזייל כל הדברים שהם איסורים רק מדרבנן, אבל זאת שגם תרי דרבנן אסורו לא נשמע, והו"ל להשמיענו.

לכן כתב הפתח הדעת לפרש כוונת הרשב"א באופן אחר, דלא תימא שמאחר דכחל שנתבשל בחלבו שרי, כמו שכתב הרשב"א (שם ר"ט נ"ד, ומה"ט קק"ט) דלא נאסר רק אם נתבשל עם בשר, שוב נימא דגם חלבו בעין שרי עם בשר, קמ"ל דאסור עכ"פ מדרבנן, וה"ה בשר בחלב ממה הוא דרבנן, והכי נמי משמע לשונו בתוה"ב הקצר שכתב 'וכן בשר בהמה במי חלב או בחלב ממה בכחל אסור מדברי סופרים' עכ"ל, הרי מבואר דבא להשמיענו דגם חלב בכחל הוא דרבנן עכ"פ, שלא תטעה להחירו אף בבשר בהמה, ומה שכתב 'ואפילו' בחלב כחל אינו עולה על בשר עוף אלא על גוף איסור כחל שהוא ג"כ בכלל האיסורין דרבנן בבב"ח, ושוב כתב גם דין חלב ממה, שיש בו טעם אחר למה אין בו איסור בב"ח דאורייתא, מאחר שכבר אסורה משום נבילה ואין איסור חל על איסור. ולפי

מה) בדין בשר חיה ועוף הכבושים בחלב ובשר חיה ועוף וכו' ובמעושן ומבושל בחמי טבירה וכו' אסורים באכילה הגם דתרווייהו דרבנן וכו'. לכאורה יש לדקדק מדנקט רבינו מעושן ומבושל בחמי טבירה, דדווקא כגון אלו שיש עכ"פ שם בישול עליהם מדרבנן [שהרי חזינן שיש צד שהם כבישול ממש מה"ת, וא"כ מדרבנן עכ"פ הם בודאי בגדר בישול ממש], אסור בבשר חיה ועוף בחלב, אבל בכבישה ומליחה שאינם דרך בישול אפי' מדרבנן, אין איסור בכה"ג בבשר חיה ועוף בחלב. והגם שרבינו בלשונו כללא כ"ל דאף בתרי דרבנן יש לאסור, יש לומר דהיינו דוקא במה שכבר נפסק דמדרבנן אסור בשר חיה ועוף בבישול בחלב, וגם כבר נפסק דמעושן ומבושל בחמי טבירה חשיב בישול מדרבנן, ולכן יש לאסור אף היכא דאיתרמי יחד דלא פקע איסוריה בכך, אבל שלא בדרך בישול לא גזרו רבנן מעולם בבשר חיה ועוף, דמתחילתם לא אסורוהו אלא בדרך בישול. וכע"ז הוא שיטת הט"ז (פי' קק"ט) דחלב שמוטה אינו אסור אלא כדרך בישול, אבל ע"י כבישה לא גזרו דהו"ל גזירה לגזירה.

אכן מצינו באחרונים (שו"ת חת"ס יור"ד סוף פ"ה, וניד אנה"ט ע"ט ע"ט) שביארו בשיטת הט"ז הנ"ל, דבבשר עוף אסור שפיר אף שלא בדרך בישול, ולשיטתו קאזיל בסי' צ"ח סק"ה דבבשר עוף שגזרו בו אטו בשר בהמה עשו בו רבנן חיזוק כשל תורה ממש ואסרו הכל כמו בשל תורה, ולא איכפת לן מה דהוי גזירה לגזירה, אבל בשיטת רבינו לכאורה יש לדקדק שהקל גם בזה.

[ועי' בחידושי הגרעק"א על הט"ז שם שהקשה עליו ממה דקיי"ל בסי' פ"ט דאסור לאכול עוף עם גבינה אפילו בזה אחר זה ואף שאינו ע"י בישול כלל, וכ"ש בזה שהם מעורבים יחד ממש. ואמנם משאר האחרונים שדנו בדברי הט"ז בכמה קושיות ולא הקשו קושיא מפורשת זו, משמע דס"ל דזו אינה קושיא, משום דכל מה שאמרו דאין איסור בבשר חיה ועוף בחלב אלא ע"י בישול היינו דווקא בכה"ג שאין החלב בעין אלא בלוע בבשר, ובזה לא גזרו אלא כשנבלע דרך בישול, דבשעת אכילתו עכ"פ לא מיחזי כ"כ כאוכל בשר בחלב וע"כ לא גזרו בזה, אבל כל שהחלב בעין פשוט דאסורוהו חכמים אפילו בזא"ז, ואף שאינו בדרך בישול וכ"ש בבת אחת. ואפשר דכ"ז הוא בכלל הגזירה שגזרו עליה שלא להעלותו על שולחן אחד שמוא יבא לעלות בשר בהמה באילפס ראשון רותח ואף כה"ג הוא בכלל גזירה זו].

(יב) פטור ואין לוקין על אכילתו כו'. אבל איסורא מיהא איכא, וכן בחלב מתה איסורא איכא כדלקמן בסיומן ז' גבי כחל, ובכולהו נמי איסורא מיהא איכא, ואפילו בחלב זכר שכתב המחבר דהיינו זכר של צהמה כדמוכת צהדיא צפרק כל הצער [פולין ק"ה, ב] גם צוה איכא איסורא, וכן כתב המגיד משנה בפרק ט' [ממאכלות אסורות הלכה ו] וכתב שכן נראה מדברי הרמב"ם שהעתיק המחבר לשונו וכן עיקר, וללא כהרשב"א צמורת הבית שכתבתי לשונו בס"ק ז' שקבור דבחלב זכר ליכא איסורא ואפילו מדרבנן, וליתא. ופירוש חלב מתה היינו חלב שיצא ממנה לאחר מיתה או לאחר שחיטה:

(יג) ואין לוקין על אכילתו משום בשר בחלב. כלשון הזה כתב הרמב"ם [שם]. ומשמע מלשונו דמשום דם לוקה על אכילתו אף על פי ששלו, דסמירא ליה דם ששלו לוקין עליו. ואינו עיקר שכתבתי צריש סימן ס"ט [ס"ק א] עיין שם. דע דמה שכתב הכ"י [ד"ה כתב הרמב"ם] כלשון זה

(יד) וחלב זכר לא מיקרי חלב כו'. סיים צאיסור והיתר הארוך [כלל לא דין יג] דלא גרע מחלב אשה ולפיכך אינו חוסר המאכל מפני שהוא חלב דאדם, ע"כ. וכלאזי הכי אינו חוסר דלא הוי חלב זיעה בעלמא וכדעתן צמכשירין [פ"ו משנה ו] חלב הזכר טהור, ופירש הר"ם משום דלא חשיב חלב כזיעה בעלמא. ואפשר לדחות דלא מהא לא איריא מידי דהוה חלב זכר של צהמה דאוסר מדרבנן מיהא וכדכתיבנא. כתב הרמב"ם בפרק ט' [שם] וז"ל, אבל המבשל בשר מתה או חלב וכיוצא בהן בחלב לוקה על צישולו ואינו לוקה על אכילתו, עד כאן:

(טו) ומי חלב וכו'. כתב צאיסור והיתר הארוך [שם דין יג] דאפילו אותו מי חלב שנשאר אחר שעושין הגבינה שכתב המחבר צסעיף ח' חוסר המאכל:

(טז) יש אומרים דאסור לחתות האש וכו'. וצמכדי שם

יפה פרי
הערה רנב

יפה תואר

בחלב או אפילו בשר בהמה בחלב קיבה מותר אפילו מדברי סופרים, עכ"ל.

והמעייין במישור יראה נכחה שנשמטו כאן כמה תיבות, שהרי התחיל החלוקה הראשונה 'בשר בהמה בחלב בהמה' ולא סיים עלה שהם איסור תורה, אלא המשיך 'וכן בשר בהמה במי חלב' וכו', שזה כבר מהחלוקה השניה שאסורים מדרבנן, וכמו"כ השמיט כאן דין בשר חיה ועוף. ובהכרח שנשמטו כאן כמה תיבות [ובאמת כן הוגה במהד"ח], ומעתה שוב כבר אפשר להכניס גם את כל התוספת כמו בארוך, ולהוסיף אחר תיבות בשר בהמה חלב בהמה 'אסור דבר תורה. בשר חיה או עוף אפילו בחלב בהמה, ואפילו בחלב הכחל, וכן בשר בהמה במי חלב', ותו לא מידי. [וע"ע משי"כ ביפה פרי הערה רכ"ד מדברי הפתח הדעת עצמו במק"א שיש עוד ט"ס באותו קטע ברשב"א].

עוד עורר בפתח הדעת ע"ד רבינו, למה לא הביא דברי האו"ה [כלל דין ט"ו] המובא בטו"ז [פ"י ז' סק"ג] שכתב וז"ל, ומיהו אם היה בשר אחר שריו בצונן בחלב שחוטת כו' לא מחלקין בחלב מבחלב אחר לאסור באכילה עכ"ל, מבוואר מדבריו דנחי דבכבוש בשר בהמה בחלב גמור לא הוי אלא דרבנן, אפ"ה נאסר כשנכבש עם חלב שחוטת שהוא ג"כ רק מדרבנן, ובאמת דהטו"ז שם תמה עליו דלמה יהא אסור מדרבנן, דבכה"ג הוי גזירה לגזירה, ועי' בנקה"כ שם שכתב דמצינו בכמה מקומות שגזרו גזירה לגזירה. ולמה לא הביא רבינו כל זה.

אך עיין מה שביארנו לעיל ביפה תואר אות כ"ו דשאני דרבנן בדרך כבישה שאינו בסוג בישול כלל, שבזה הקיל הט"ז, מושא"כ בדרך בישול י"ל דמודה ליסודו של רבינו דאסור גם בתרי דרבנן.

פירוש זה נתבאר דלא איירי הרשב"א בבשר חיה ועוף בכחל ואין ראייה מדבריו שגם תרי דרבנן אסור. עכ"ל הפתח הדעת.

אך באמת פירושו קשה טובא, דמה שסיים הפתח הדעת שחלב מתה טעמא אחרינא אית ביה משום דאין איסור חל על איסור, נעלמו ממנו לפי שעה דברי הרשב"א לעיל מייניה שם, שכתב דבב"ח הוי איסור מוסיף ולכן בבשר נבילה איכא בב"ח דאורייתא וא"צ אפילו קרא לרבותו, והביא כן גם בשם הרמב"ן [ועי' לרבינו לעיל סק"א בזה, ואכ"מ]. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא, דמאחר שכבר כתב הרשב"א דחלב הכחל אסור, למה ליה לכתוב שוב שחלב מתה אסור.

ע"כ נראה דההכרח כפירושו של רבינו, שעיקר חידושו של הרשב"א הוא שגם תרי דרבנן אסור, וכפשטות רהיטת לשון הרשב"א דמש"כ 'ואפילו בחלב הכחל' עולה על בשר חיה ועוף, ומה שכתב שוב 'וכן בשר בהמה בחלב מתה', כי בקטע זה בא הרשב"א לסכם ולסדר היטב מה המה פטורי דאורייתא בבשר בחלב הן מצד הבשר והן מצד החלב, ולזה כתב ראשונה הפטור מצד הבשר דהיינו בשר חיה ועוף, והוסיף ע"ז דמ"מ מדרבנן הם אסורים אפילו בחלב הכחל הגם שהוא ג"כ דרבנן, ושוב חוזר לסדר שנית הפטור שמצד החלב דהיינו חלב מתה, והגם שכבר הזכירו תחילה אגב גררא, מ"מ חזר וכתבו כדי לשמור ולגמור סידור הדברים, ופשוט.

ומה שהקשה הפה"ד למה השמיט הרשב"א חידוש זה בתוה"ב הקצר. הנה ז"ל הרשב"א בקצר: נמצאו שלשה מינים בבשר בחלב, בשר בהמה בחלב בהמה, וכן בשר בהמה במי חלב או בחלב מתה ככחל אסור מדברי סופרים כמו שיתבאר, בשר דגים וחגבים

[שלישי הנגזרים על המדברי עבודה זרה אות ט] כתב שאסור לנצל בשר צבית ישראל בקדירה של עכו"ם שמא יחתה ישראל כו', לכן נרץ לשפחות נכריות שתי קדירות אחד של בשר ואחד של חלב. ובשר לאו דווקא אלא הוא הדין שאר דברים.

וכל זה אינו אלא חומרא בעלמא:

(יז) דאסורים בהנאה. היינו דוקא כשהדיחם צמים רותמים שהיד סולדת בהם ועירצם כך רותמין, הא לא הכי אינו אסור בהנאה שלא אסרה תורה אלא דרך ציטול כדלעיל בס"ק ב' וג' עיין שם:

(יח) ורגילות הוא להתערב שם בשר וחלב וכו'. והא דלא מיתסר מהאי טעמא לחסיפת הראש שהרי נהנה, משום דלרחוץ ראשו כיון שאינו דבר של אכילה לא חשיב הנאה כיון שאינו נהנה מגוף האיסור וכמו שכתב לקמן בסמ"ק ז"ד [סעיף ג] ע"ש, ש"ך [ס"ק כ]. ועיין בספר זמנא דק סמ"ק ז"א: (יט) ואף לכתחלה כו'. בתורת חטאת כלל ע"ז [דף ס] משמע דנקדירות

של מתכת אין להתמיר אף לכתחילה משום דאף אם היה ניתוסף היה חוזר ומתלבן ע"י האש ע"ש. ועיין מה שכתבתי לקמן בסמ"ק ז"ד ס"ק י' ע"ש:

[טו] פטור וכן האוכלים פטור. עיין מה שכתבתי בסעיף שלפני זה רסד. ונראה דהמבשל העור והגידים וכו' צמי חלב וצחלב שחוטא וצחלב זכר, דאסורים באכילה, מידי דהוה בשר חיה ועוף צחלב שחוטא רסד.

[טז] יש מי שאומר וכו'.

זו היא דעת הרא"ש (פ"ח ס"י ז"ה). אבל לדעת התוס' (שם קיד, א ד"ה המבשל) רסו וגם רש"י (שם ד"ה צמי חלב) מסכים עמו רסו, סוברים כי הנסיוני הם מי חלב ופטור.

ואין לומר דלדעתם לא אסרו אלא נסיוני שקורין אותם הם מי חלב, אבל מי חלב שנשאר אחר ציטול הנסיוני יהיו מותרים בצער, דהן אמת דמדברי התוס' כן יהיה נשמע רסד, אבל מדברי הר"ן (שם ד"ה גרסין) שכתב על דברי התוס' רסד וז"ל, ואע"פ שאין זו ראייה, דמי חלב לאו היינו נסיוני חלבא, מסתברא כוותיהו [ע"כ], מזה נראה דאפילו מי חלב שאחר הנסיוני אסור, מדקאמר מסתברא כוותיהו, ואם אנסיוני קאמר פשיטא דלא אנטריך למימר מסתברא וכו' רע. ועוד רעא

לאסור לחמות האש תחת קדירה של גויה לפי שהם מבשלים בהם פעמים חלב פעמים בשר והמחמה תחת קדירה שלה בל ידוי ציטול בשר צחלב: עוד כתבו דאין לערצ מים שהדיחו בהם כלי בשר עם מים שהדיחו בהם כלי חלב וליתן לפני בהמה (יז) דאסורים בהנאה: עוד כתבו דהכלי שעושין בו מים לחסיפת הראש אין לשמש בו דעושין אותה מאפר שעל הכירה (יח) ורגילות הוא להתערב שם בשר וחלב ולכן יש לאסור גם כן להשתמש מן הקדרות של התנורים שבצבית המורק משום דנחש עליהם לפעמים בשר וחלב מן הקדרות שמבשלים בתנורים ודעידעז אין לחוש בכל זה (יט) ואף לכתחלה אין צוה אלא חומרות בעלמא והמיקל לא הפסיד:

ז המבשל שליל בחלב חייב וכן האוכלו אבל המבשל שליא או עור וגידים ועצמות ועיקרי קרנים וטלפים הרבים פטור (כ) [טז] וכן האוכלים פטור:

ח (כא) [טז] יש מי שאומר דנסיוני דחלבא

נראה כי לדעת התוס' אין סילוק בין מי חלב קודם ציטול או אחר וצחלב גוונא קאמר דאסור.

(ב) וכן האוכלים פטור. ומיהו איסורא מיהא איכא בין לאכילה בין לציטול:

(כא) יש מי שאומר כו'. זו הסברה אינה מחוורת צ"ס ואינה עיקר וכמו שכתבתי בסמ"ק פ"א ס"ק י"ד ע"ש:

יפה פרי

ורק עליהם נאמר דפטור, אבל הנסיוני דחלבא עצמם אסורין מה"ת, ובהכרח דמה שהסכים הר"ן להתוס' שיש איסור דרבנן הוא על המים שלאחר הבישול. רעא. נראה דצ"ל: ועל כן נראה, שמדברי הר"ן הוכיח רבינו בדעת התוס' שאין חילוק. [אכן יתכן שכוונת רבינו בדרך זה, דמהתוס' עצמם ניתן להוכיח כן, שאם היו מחלקים בין נסיוני למים שלאחר הבישול, מנא להו דמי חלב היינו נסיוני, דילמא בנסיוני חייב ורק במים שלאחר הבישול פטור וכקושיית הר"ן, אלא ע"כ דפשיטא להתוס' ששניהם שוים לפטור, וממילא שוים גם לאיסורא דרבנן. אך ק"ק דלפירושו זה העיקר חסר מן הספר].

רסד. בס"ק הקודם באריכות בביאור שיטת הרמב"ם והתוס' אם יש איסור דרבנן באכילה הנאה ובישול. רסד. כמו שכתב רבינו לעיל בסוף ס"ק הקודם. רסו. שהוכיחו שיש איסור דרבנן במי חלב מזה דאסור לאכול כותח בבשר, וכותח מנסיוני דחלבא עבדי ליה. רסו. שפירש מישג"א בלע"ז, והיינו נסיוני דחלבא כדפירש"י בפסחים (מב, א) ועוד מקומות. רסח. שלא הוכיחו לאיסור אלא בנסיוני דחלבא, ולא במים שלאחר הבישול דקיל טפי. רסז. שהוכיחו שיש איסור דרבנן במי חלב, מכותח העשוי מנסיוני דחלבא. רע. דהא הר"ן כתב דמי חלב אינם נסיוני, ומוכח דס"ל כהרא"ש דהם המים שלאחר הבישול

מהו 'מי חלב'
ואם אסור
דרבנן

סעיף ה'

יט. טיפה שנפלה ע"ג קדירה מבחון, בין כנגד הרוטב ובין שלא כנגד הרוטב, אם אין ס' בתבשיל נגד הטיפה בכל גווני נאסרה כל הקדירה וגם התבשיל, דיש לחוש שהטיפה מפעפעת עד לתוך התבשיל. (ס"ק י"ג)

כ. ואם יש ס' בתבשיל נגד הטיפה, אם נפלה כנגד הרוטב אין שאר הקדירה נעשית נבילה¹²², ואם נפלה שלא כנגד הרוטב נעשה הקדירה נבילה עד ס' כנגדה¹²³, ולכן אם אין ס' פעמים ס' בתבשיל נגד הטיפה ועירה התבשיל כשהוא חם דרך מקום שנפלה שם הטיפה נאסר התבשיל. אבל שאר הקדירה לא נעשה נבילה כיון שהוא ספק ומספק לא אמרינן חנ"נ¹²⁴, ולכן אם עירה התבשיל מצד אחר לא נאסר התבשיל אפילו אין ס' פעמים ס' בתבשיל נגד הטיפה, אבל לכתחילה לא יגע בה שמא ע"י נענוע יגע במקום שנפלה שם הטיפה. (שם)

כא. לשיטת רש"י¹²⁵ בין בנפלה כנגד הרוטב ובין בנפלה שלא כנגד הרוטב אפשר דנאסרה הקדירה עד כדי קליפה הסמוכה לרוטב וצריך ס' נגד הקליפה. (שם)

סעיף ו' – ז'

כב. המנהג שאם נפלה הטיפה שלא כנגד הרוטב אם אין ס' פעמים ס' בתבשיל נגד הטיפה אוסרים התבשיל לגמרי אפילו לא עירה התבשיל, ומנהג של תורה הוא¹²⁶ וגם בשעת הדחק

123. משום דעכ"פ במקום שנפלה שם הטיפה ודאי נעשה נבילה, דאף אם יתפשט לבסוף בשאר הקדירה מ"מ אין שאר הקדירה מצטרף עמו לבטל הטיפה.

124. כמובא לעיל סעיף ב', ובהערות שם. ולענין שלא ירד חנ"נ לתוך הרוטב יש עוד טעם להתיר, כי אין כח לכלי להבליע ממוקם למקום ללא רוטב, איברא מה"ט הוי בעינן עכ"פ ס' כנגד הכ"ק, וכמו שנתבאר באר היטב בדעת רבינו ביפה תואר אות כ', עיי"ש.

125. גבי חתיכה שמקצתה ברוטב שאינה נחשבת ככולה בפנים. מיהו כתב רבינו שזה רק לשיטת רש"י עצמו דברירא ליה הך דינא בודאי, אבל להסמ"ק שנקט כרש"י רק מספק ולחומרא, ס"ל לחלק בדין זה בין חתיכה לקדירה, דקדירה שהיא יותר קשה אין הטיפה מותפשטת בה כ"כ כמו בחתיכה ויש להקל בה טפי, ועיי"ש עוד מש"כ בזה. וראה בהרחבה ביפה תואר אות י"ט בביאור דברי רבינו בחילוק זה.

126. משום דכיון דע"כ צריך להשאיר הקדירה על האש ממש עד שיצטנן דאסור ליגע בקדירה, א"כ פשוט דיש לחוש דע"י הרתיחה יעלה התבשיל ויגע בדופני

תואר אות ט"ו הרחבנו דזה תליא בטעמים שנתבארו בפוסקים להך שיטות דבבלוע לא אמרינן חנ"נ, דלהטעם שהבולע בכלי לא נעשה נבילה משום דאפשר להגעילו ולהפרידו, בבולע במאכל ליתא להאי סברא דאין הגעלה לאוכלין, אבל להטעם דלא חל שם חתיכת נבילה על בלוע כעין טומאה בלועה, גם בכלי שייכא סברא זו. וכן נקט רבינו, ובלח בלח סמוך רבינו על שיטה זו דלא אמרינן חנ"נ בבולע, עיי"ש.

122. או משום דהוי ספק אם מפעפעת בשאר הקדירה קודם שמפעפעת ברוטב וכיון שיש ספק לא אמרינן בזה חנ"נ. ולפ"ז יצטרך עכ"פ שישאר בקדירה בשעה שמערה התבשיל ס' נגד הטיפה. או משום דכל שנפלה נגד הרוטב דינה כחתיכה שמקצתה תוך הרוטב דקיי"ל דמפעפעת ודאי מיד לתוך הרוטב ואינה מפעפעת כלל מקודם בשאר הקדירה, ולפ"ז אף לא יצטרך שישאר בקדירה בשעה שמערה התבשיל אפילו ס' נגד הטיפה כל שהיה שם ס' בשעה שנפלה שם הטיפה (והיינו לשיטת הט"ז דהקדירה עצמה ג"כ מותרת דאל"ה ממנ"פ בעינן שישאר שם ס'). ולפי ביאור רבינו אפשר דב' פירושים אלו הם הממה נפשך שכתב הסמ"ק, וא"כ הסמ"ק עצמו מסתפק בזה.

מבחר התוצרת מבית "מורשת אור החיים הקדוש" - משתגעין ומתהלטין בתורת האור החיים הקדוש

פירוט המחקר והתועלת בפרסום:

"פרי תואר"

על שלחן ערוך: על יורה דעה – הלכות בשר בחלב

מהדורה מתוקנת ומוגהת עפ"י דפו"ר בתוספת מראי מקומות ועוד כמה מעלות טובות. ועליו חונים שני מדורים: **יפה פרי** - ביאורים והארות, בו יתפרשו באר היטב דברי הפרי תואר לבאר כל חמירא ולהעמיק בצפוני אמרותיו שיהיו ברורים ומחוזרים כשמלה. **יפה תואר** - עיונים והרחבות, בו קובצו כעמיר גורנה הערות והארות ממאות ספרים שדנו בדברי רבינו בתוספת מרובה של משא ומתן רחב בדבריהם ובדברי רבינו. ובסוף הספר פסקי פרי תואר - מאות פסקי הלכות שנלקטו במלאכת אומן עפ"י דבריו הקדושים בתוספת הערות וביאורים וציון שיטות שאר הפוסקים.

פאר היצירה, עם ביאור מתומצת, עיונים והרחבות, כולל פסקי הלכות. בההדרת ספריו של האור החיים. ספר חובה לכל לומד!

פרוייקט עצום ומקיף להוצאת ספרו הקדוש הנדע בעמקותו 'פרי תואר' על יור"ד, היו"ל לראשונה מוגה כראוי, באותיות מאירת עינים, בתוספת רבבות מראי מקומות וציונים, עם ביאורים ועיונים בדבריו הקדושים, וילקוט הערות מגדולי הדורות שדנו בדבריו הקדושים.

רבינו הקדוש בהקדמתו אכן מעיד וכותב שלא יובנו דבריו היטיב, רק לאחר לימוד כל סוגיות הש"ס והראשונים וכל דברי הפוסקים, ומזהיר את הקורא שלא יבהל להשיב על דבריו, ואחר כך יראה שהיה לו מחשבת פיגול. ובתוך דבריו כותב: וכל הבא לקרות בספרי, יקח לו דרך זה, לעמוד על עומק כל המקומות ששבולת קולמוסי מגעת שם בחדרי העיון, ויפלפל בכל המקומות פלפול ישר, ואז ישלח ידו ואכל מעץ החיים, והיה כל פרוי קודש הלולים. ולכן אצרנו חיל בפרוייקט ענק ומקיף לעריכת הספר ע"י ת"ח מובהקים בעלי הוראה מופלגים, בקיאים בחדרי העיון והבנה, שעמלו להבין ולבאר כל תיבה. נר לרגלינו בכל עת, מה שהעיד בנו רבינו בהקדמתו לספר: "וכגון דא צריך לאודעי שלא העלתי על ספר אלא מילי דזביני בדינרי, ובחרתי לי דרך קצרה כי אלה לחכמים, וכשיטעום טעימת קפיל"א ירגיש טעם לשבח בכל מלה ומלה". ואכן זאת היתה ההרגשה בכל שלבי עריכת הספר, ואחרי כל שורה נוספת שזכינו ללמוד ולערוך, ראינו שאין לנו שום השגה בעומק דבריו הקדושים, וכמה טעם לשבח יש בכל מילה, אשר בתיבה אחת מונחים יסודות גדולים להלכה, או תירוץ על קושיות חמורות.

כך זה הראשון הצליח וגם עשה פרי, ונתקבל ונתפשט בכל תפוצות ישראל באהבה וחיבה. ובעשרות כוללים הפך להיות ספרא קדישא הדין כחלק מסדר הלימוד, ורבים אשר העידו בע"פ ובכתב, שלראשונה זכו ליהנות מהאור הקדוש,

להבין כל תיבה מדבריו הקדושים בפשט ובעיון, ובפרט מהמדור המיוחד 'יפה תואר' הכולל מאות הערות והארות מגדולי הדורות שדנו ופלפלו בדבריו הקדושים. וגם אותם שאינם יכולים ללמוד כל דבריו הקדושים באריכות, הלא עיקר דבריו ופסקיו כתובים וערוכים בתמצית נפלאה, במדור 'פסקי פרי תואר' שבסוף הספר, בתוספת הערות וציון שיטות שאר הפוסקים.

הלא זאת היתה רצונו הטהור ומשאת נפשו של רבינו הקדוש שידנו ויפלפלו בדבריו, וכמו שהעידו משמו תלמידיו הקדושים בהקדמתם לספה"ק 'ראשון לציון', וז"ל: "וכל כי הא צריך לאודעי כי מה שכתב רבינו הרב המחבר ז"ל בהקדמת ספר 'פרי תואר', שאין רצונו שילמדו בספרו אלא מי שבקי בחדרי העיון וכו'. כוונתו רצויה מפיו אנו חיים, ויהיו דבריו עדות לכל באי עולם, שחס ושלום לא עלה על דעתו כמובן מדבריו, כי אם גלה סודו שאדרבה מלך חיים ברצונו למשקל ולמטרי בהדי רבנו, ותמיד היה חפץ מי שיקשה על דבריו כי מתוך הויכוח יתברר האמת, ולא כוון בדבריו רק כלפי הנך אינשי דסגן בעלילותא דלומדים על מנת לקנטר ח"ו, להם לבדם נתנה הראש ארשו"ת החיים מר במיליה".

והננו מוסרים בזה מודעה רבה, שכל מה שהוספנו בספר, הן בסימני פיסוק וניקוד וחלוקה לקטעים, הן תיקונים והגהות, הערות ציונים ומראי מקומות, ביאורים הרחבות ועיונים, בכל אלה לא באנו ח"ו לקבוע מסמרות בהבנת דברי קדשו של רבינו זלה"ה. שכן בסוד קדושים מי יעמוד ובמופלא ממך אל תדרוש. כל דבריו אינם אלא כהצעה למעיין בדרך אפשר, אולי יש מקום להבין את כוונתו הק' באופן זה. הבוחר יבחר. ואנו את נפשנו הצלנו.

הדפסנו יחדיו גם את ה"פרי חדש", כפי שהדפיסו רבינו הקדוש יחד עם ספרו, ואף קרא שמו "פירות גינוסר". ובהקדמה לספרו כתב הטעם לזה, וכלשונו לטובה נתכוונתי להדפיס חידושי סמוך לפרי חדש וכו'. מעלה יתירה הוספנו במהדורתנו, שהצבנו ציונים בצידי ה'פרי חדש', היכן הפרי תואר מזכיר ועוסק בדבריו, וגם ציונים למדורים 'יפה פרי' ו'יפה תואר', העוסקים בדברי הפרי חדש.

בקריאת שם הספר "פרי תואר". יתכן שרבינו הקדוש מרמז גם בכך, שאע"פ שלא זכה לפרו ורבו בגשמינות, קיים מצוות פרו ורבו ברוחניות ע"י ספרו ותלמידיו, ואלו הם פיריו בזה ובבא. וכמו שכתב בסיום ההקמה 'והבנים בני אלה תלמידי שותי מימי'. ובספרו הקדוש חפץ ה' על מסכת ברכות (ה, ב) כותב ע"ד הגמ' דמי שאין לו בנים הוי יסורים שאינם של אהבה, וז"ל: ודוקא שאר בני עלמא דזוטר זכותיהו וצריכינ לבנים לזפותם במצות פריה ורביה, כי זאת היא מצות פריה ורביה שלהם לזכות לעולם הבא, לזה הוו יסורין שאינם של אהבה, מה שאין כן הצדיקים מוסדי ארץ דעליהם נאמר (ישעיהו נ, ה) ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות, וכמו בן עזאי עליו השלום וכדומה לו, פשיטא דהגם דלא הוו להו כלל, לא הוו יסורין שאינם של אהבה. עכ"ל.

בהקדמה לספר הקדוש כותב רבינו: "ואזרתי עור במתני לכבוד השכינה הנקראת 'הלכה', והן הנה קישוטיה... הנה בשמים עדי, שכל כונתי בחיבור זה אינה אלא

לקשט השכינה... ק-ל אלוקים הוא יודע, שכל יגיעתי בחידושי הלכות אלו לא היתה אלא מתוך עול הצרות והרדיפות על סיבות זולתי יחיד וצבור... והייתי דוחק עצמי וממית עצמי על התורה לעבוד קוני, ומול יחודו שמתני פני בכל מה שהייתי מחדש, ולמקור האמת דבקתי אור נשמתו להמשיך דין אמת. כפי פרושות מול אלוקי מלכי הוד תפארתו, שיתרצה במנחתי מנחת תודה, וכל פסקי דינים שהעליתי יהיו קישוטי הכלה ותתיחד השכינה באמצעות תורתנו זאת. ואשר בהם לא נתכוונתי אל האמת, לא יחשוב לי שגיון, ויעלה לרצון עבודתי. כי הוא זה תכלית מגמתי, לשמח אלוקים חיים ולרצותו".

היקף העבודה כל כולו ביגיעה עצומה, החל משלב הגהה מדויקת עפ"י דפו"ר, וסידור דבריו הק' בקיטוע ופיסוק כראוי, ובתוספת רבבות מראי מקומות וציונים. ונלווה עליו מדור 'יפה פרי' להאיר ולבאר דבריו הקדושים לפי הצורך. וגם לרבות מדור 'יפה תואר' הכולל ילקוט מקיף של אלפי הערות והארות מגדולי הדורות בדבריו הקדושים, וגם השלמות והרחבות מדבריו הקדושים שלא במקומן. ובסוף הספר ילקוט 'פסקי הלכות' מכל דבריו הקדושים על סדר השו"ע, בתוספת ביאורים ומקורות, וציון שיטות הפוסקים בכל ענין. כל זה נעשה ביגיעה של טורח רב ודמים יקרים, לאחר איסוף במשך כמה שנים של כל האיזכורים בספרות התורנית על כל ספרי רבינו, וגם מספרים נדירים וגליונות בכת"י, אשר העירו וביארו דברי רבינו. וצוות של ת"ח עברו על הדברים וערכו הדברים לפני הלומד בשפה ברורה ונעימה, וכל אלו באו במדורים הנ"ל. בהרבה מקומות רבינו כותב ממש במילה אחת או שתיים, יסודות שכתב בספריו האחרים, וצריך לזה בקיאות עצומה ומקיפה בכל ספרי רבינו הקדוש.

ההתייחסות הפוסקים לספר זה: ספר יסוד המובא בעשרות פוסקים, ולדוגמא, ה'פרי מגדים' מציין לדבריו עשרות פעמים. וגם מכנה אותו בביטוי 'האדון' שכך הוא מכנה רק את גדולי מפרשי השו"ע כטו"ז וש"ך ומג"א. ואין כמעט ספר חשוב בהלכה [שהיה הספר לפני מחברו] שאינו מזכירו, ומובא כמ"פ בשו"ת נוב"י וחת"ס ורעק"א, ובפתחי תשובה, ובעוד הרבה פוסקים. שני גדולי ישראל גם כתבו ספרים שלימים לדון ולהעיר בדבריו הקדושים על הסדר, רבי דוד פארדו בספר מזמור לדוד על יור"ד, ורבי יונה גבון שהיה גם תלמידו בעיה"ק ירושלים בספרו 'פרי מפרי'. חכמי אלג'יר בהסכמתם לספר כתבו: "חיבור נפלא ופלא וכו', ומי שיש לו ידיעה בתחילה ובסוף יכיר ויבחין כמה היתה גודל היגיעה ורוב השקידה עומק המושג ועומק המשיג וכו', וכשראינו רוב התועלת הנמשך ממציאות החיבור הנזכר רוב הנראה לעיניים גם אלה לחכמים".

הרב דק"ק מנטובה הגדיר וכתב, "והוא פירוש טוב ערב ומועיל על שו"ע יורה דעה וכו', ומובטח אני שכל ישראל יהנו מחכמתו והארץ תאיר מכבודו". חכמי ליורנו כותבים "תורת חכם מקור חיים" הנה מה טוב ומה נעים וכו', ושתי פירות [פרי חדש ופרי תואר] עולות על השולחן הטהור וכו', אלו הן פירות גיוסר וכו', ויצא העם ולקטו פירות שבעמקים אלה העדות והחוקים, אשר בכור העיון מזוקקים

וכו', ולדון דין אמת לאמיתו אלו ואלו דברי אלקים חיים". ואילו חכמי העדה כותבים: "מתוך דבריו מועטים ראינו חריפותו ובקיאותו בש"ס ומצודתו פרוסה בגדולי הפוסקים, שקיל וטרי ונחית לעומקא דדינא וכו', יראו בו רבים וישמחו ותרבה הדעת".

הגאון בעל בית אפרים מעריך בדבריו את ה'פרי תואר' כספרו היותר נכבד של רבינו, וז"ל "והאחרון הכי נכבד, מלתא יתרא הוא דעביד יותר שהיה חכם ללמד העם דעת חכמה ומוסר, שם נפשו בחיים לעטר שוקי ירושלים בפירות גינוסר וכו', צלל במים אדירים והעלה פנינים יקרים, ועל שו"ע יורה דעה נטע והבריק וכו', הן גבורותיו הן הן נוראותיו, פרי קודש הלולים וכו', אם אמרנו נבא העיר מקצת שבחו תקצר היריעה מהכיל". הגאון בעל ישועות יעקב גם הוא נקט לשון דומה על ה'פרי תואר' בכתבו "האחרון הכביד היא עלתה על כולנה, מפרי איש תשבע נפשנו להלכה למעשה מעשה רב, וה' עמו שהלכה כמותו בכל מקום". הרה"ק בעל אורח לחיים מזלאטשוב זי"ע, כותב בהסכמתו וז"ל: "ובעל המחבר הזה אינו צריך להסכמת שום אדם, שהוא כבר נתקבל בעיני כל הלומדים ובעיני כל היראים".

בנוגע לאזהרה שכותב רבינו בהקדמה, שלא ילמדו בספרו רק הלומדים לשמה ובקיאים בחדרי העיון. העידו תלמידי רבינו הקדוש בהקדמתם לספרו 'ראשון לציון', וז"ל: וכל כי הא צריך לאודועי, כי מה שכתב רבינו הרב המחבר ז"ל בהקדמת ספר 'פרי תאר', וגם בתוך הספר, שאין רצונו שילמדו בספרו אלא כו' כונתו רצויה, מפיו אנו חיים, ויהיו דברינו עדות לכל באי עולם, שח"ו לא עלה על דעתו כמובן מדבריו, כי אם גלה סודו שאדברא מלך חיי"ם ברצונו למשקל ולמטרי בהדי רבנן, ותמיד היה חפץ מי שיקשה על דבריו, כי מתוך הויכוח יתברר האמת. ולא כיון בדבריו רק כלפי הנך אינשי דסגן בעלילותא, דלומדים על מנת לקנטר ח"ו, להם לבדם נתנה הרא"ש ארשות החי"ם מר במיליה". עכ"ל. ועל זה סמכנו יתדותינו, לעשות נחת רוח לנשמתו הטהורה, לדון ולהעיר בדברי קדשו, וב"ה עמלנו ליישב כמעט כל הקושיות שהקשו גדולי הפוסקים על דבריו, וכמו שהעיד בנו רבינו שבכל תיבה בדבריו ירגישו טעם לשבח.

ספר כל הכתוב לחיים

על ספר
אור החיים הקדוש

אוצר ביאורים והערות, מגדולי וצדיקי הדורות
מלוקט מאלפי ספרים, גליונות כת"י, ותורה שבע"פ
בהלכה ואגדה, חסידות ומוסר

ועטרה לראש "פרקי מבוא" על ספה"ק אור החיים

אלול תשע"ט

מחזורת מרדכי אהרן גומבו

מכון להוצאת
ספרי אור החיים הקדוש

- א. אי"ה בכרך ב', יהיה מפתח מקיף ומפורט על ב' הכרכים, וכן ביביליוגרפיה מקיפה על כל גדולי ישראל וספריהם וגליונותיהם המובאים בספרינו.
- ב. כל מי שיש בידו הערות וביאורים על ספה"ק אור החיים, או שיש לו מידע על כל חומר שייכול להיות לעזר בעבודת הקודש, מתבקש להודיע ולשלוח לנו, לפי הפרטים המצו"ב בתחתית העמ'.
- ג. אנו מעוניינים לרכוש גליונות שכתבו גדולי ישראל על ספה"ק אור החיים, או כל חומר מכת"י שלא נדפס, כל הודע דבר בענין נא לעדכן.

© כל הזכויות שמורות

ל"מכון להוצאת ספרי אור החיים הקדוש"

כתובת: סוקולוב 9 כניסה ב' בני ברק Address: Sokolov 9 Bnei brak Israel

פקס: 03-5796398 Fax: 972-3-5796398

Email: ch69224@gmail.com

עיצוב: נ. ויסקופף עימוד: ש. ברגר

תוכן כללי

ז	הסכמות
יא	צילומי כתב יד
טז	דבר המכון
כג	פרקי מבוא
כו	פרק ראשון -> "ונגולו כספר השמים"
לה	פרק שני -> הפוך בה והפוך בה דכולא בה
נד	פרק שלישי -> "כסף נבחר לשון צדיק"
פ	פרק רביעי -> הנגלה והנסתר בפירוש "אור החיים"
צג	פרק חמישי -> ידיעות נוספות
קג	תוכן ענינים מפורט

בראשית

רפג	פרשת ויצא	קכג	פרשת בראשית
שט	פרשת וישלח	קסג	פרשת נח
שלא	פרשת וישב	קפח	פרשת לך
שנד	פרשת מקץ	רכב	פרשת וירא
שעא	פרשת ויגש	רמ	פרשת חיי שרה
שפח	פרשת ויחי	רסב	פרשת תולדות

וברוך שהחיינו והגיענו כהיום הזה לברך על המוגמר ולהוציא לאור עולם ילקוט נפלא זה, וכאשר עיניכם תחזינה מישרים.

מחובתנו להבהיר, שאין מטרת הספר ללקט מכל הספרים שהביאו והעתיקו את דברי רבינו כצורתם וכתבניתם, וע"פ יסודות דבריו והקדמותיו הוסיפו משלהם לפרש את המקראות או את דברי חז"ל, כי אלה רבו לאלפים ולרבבות עד אין מספר, וילאה הקורא בהם. עיקר כוונתנו היא לאסוף את כל מה שנאמר ונשנה בגוף דברי רבינו, דהיינו לפרשם ולבארם, להעמיק ולהרחיב בהם, להקשות ולתרץ, לפלפל ולסלסל, להוציא הלכה וכיוצא באלו, כי כל אלה יהיו לעינים ולתועלת מרובה ללומדים והוגים בתורת רבינו.

דבר שפתיים אך למותר, שעדיין רחוקים אנו משלימות המלאכה, ובודאי ישנם עוד הרבה הוספות כהנה וכהנה בדברי רבינו, כי ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ומקחו של צדיק פרה ורבה תמיד. אבל הלא כלל גדול בתורה היא 'תפסת מרובה לא תפסת', וקיימנו בנפשנו מאמר חז"ל 'לא עליך המלאכה לגמור ואי אתה בן חורין ליבטל ממנה', וגמרנו אומר בס"ד להעלותו הלום על מכבש הדפוס, למען ישוטטו רבים ותרבה הדעת.

ואמנם עוד חזון למועד, ואנו מתעתדים ומקווים בבוא היום להוציא שוב את הספר כליל בהדרו במהדורה מורחבת יותר, עם כמה וכמה הוספות נכבדות בעז"ה. ומכאן תצא קריאה של חיבה לכל שוחרי התורה ועמליה, שמי שיש בידו ליקוטים נוספים הראויים לבא אל בית המלך, יואיל בטובו לשלחם אלינו, לזיכוי הרבים ולכבודו של צדיק, ובעז"ה נשבצם במהדורה הבאה.

ובבואנו עם הספר חובה נעימה היא לנו להעלות על נס את יקר מלאכתו ותפארת עמלו של האי ספרא דנחית לעומקא דדינא, רב חינא, מלא דעת תבונה, הרב הגאון ר' דוד יהודה לייב בויס שליט"א מביתר-עילית, אשר מילא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה לגשת אל המלאכה מלאכת מחשבת, וביד אומן ורוב כישרון ערך את סדר המערכה בטוב טעם ודעת, לחבר יריעה אל חברתה בקרסי הזהב, ולברר אוכל מתוך אוכל בניפוי אחר ניפוי, והוסיף לנטות ידו לעטר פתורא בהערות מחכימות בשולי הגליון להרחיב את היריעה להגדיל תורה ולהאדירה. אין ערוך ואין קץ לשכרו המרובה, ישלם ה' שכרו ותהי משכורתו שלמה מעם ה' וזכותו הגדולה של רבנו תגן עליו להתברך בכל הברכות האמורות בספר אלוקים חיים.

ובברכה הסמוכה לחברתה ברך אברך את האי גברא רבא, חריף ובקי טובא, נחבא אל הכלים ושמו מפארים בהילולים, הרב הגאון ר' חיים שלום מרמורשטיין שליט"א מקרית צאנז בנתניה, אשר העביר את שבט ביקורתו ועיניו הבדולחים על כל הספר מהחל

ועד גמירא, וברוב גאונות העיר בהערות מחכימות ומאירות עיניים והוסיף אוצרות של ידיעות והארות ממרחבי ידיעותיו הנפלאים בכל מקצועות התורה, חותמו הזהב מורגש בכל דפי הספר למען תהיה המלאכה שלימה ומתוקנת, זכותו הגדולה של רבנו בוודאי תגן ותסוכך עליו כל הימים להתברך ממקור הברכות לטב לחיים ולשלם.

ויבורך מפי עליון, הרה"ח רבי **חנוך סורסקי שליט"א** שערך את הפרקי מבוא שבראש הספר, בטוב טעם ודעת במעשה אומן. זכות רבינו הק' תגן בעדו בכל אשר יפנה.

מתוך חרדת קודש, אביע תודתי העמוקה קמי כ"ק מרן אדמו"ר רבי **דוד חי אביחצירא שליט"א**, אשר בברכתו נוסד המכון לפני כעשור, ומאז ועד היום מרעיף עלינו טללי אהבה, בצורה מופלאה ונדירה, ומסורת הוא לו מבית אבותיו הקדושים אשר היו דבוקים תדיר ברבינו הק' ותורתו, ובכל עת מעודד ומכוון את עבודת הקודש שתיעשה כראוי לכבודו של רבינו הקדוש. ומצלאי אנא קמי מלכא, זכות רבינו הק' תעמוד לימין צדיק, יהי ה' אלוקיו עמו לזכות ולברך את ישראל בברכותיו הטהורים ובפעליו הברוכים להפצת תורה וחסידות, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אכיה"ר.

בלב מלא הכרת הטוב, אזכיר המקום בו נתחנכתי וגדלתי מנעורי הלא הוא ישיבת צאנז המעטירה בה נתחנכתי וגדלתי בימי נעורי, תחת הנהגתו של **הוד דודי כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א**, אשר מאז ועד היום מאיר דרכינו ונתיבותינו לתורה וחסידות, והרבה טובה וברכה השפיע עלי. ברכתי ברכת הדיוט שיזכה לנהל העדה הק' במעגלי צדק בבריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גוא"צ בב"א.

אחרונים חביבים, אשא עיני אל ההרים - ההורים, כבוד אאמו"ר הגה"צ **רבי חיים יעקב מנחם שוורץ שליט"א** דומ"ץ קרית צאנז נתניה, ואמי מורת הרבנית הצד' **תליט"א**, אשר במסירות נפש עילאית חינוכנו וגדלנו לתורה וליראה, ובזכותם הגעתי עד הלום, בבחינת חמין ושמן שסכתני אמי בילדותי היא שעמדה לי. יה"ר שיקויים בהם הפסוק לא ימושו מפ"ך ומפי זרעך ומפי זרעך עד עולם. לראות מאתנו ומכל יוצ"ח נחת דקדושה בבריות גופא ונהורא מעליא.

בד בבד אברך למו"ח הגה"צ רבי חיים צבי שפירא שליט"א רבה של קהל חסידים רמת אהרן וראש ישיבת בעלזא - בני ברק, וחמותי הרבנית הצ' **תליט"א**, אשר מאז נכנסתי לביתם כאב את בנו קירבנו, ורבות זכיתי ליהנות מהם. יה"ר שיקויים בהם הפסוק 'לא ימושו מפ"ך ומפי זרעך ומפי זרעך עד עולם'. לראות מאתנו ומכל יוצ"ח נחת דקדושה בבריות גופא ונהורא מעליא. והברכה אחת היא לזוגתי הח' **תליט"א** אשר אך במסירותה

ואהבתה לתורה הגיעני הלום, ועל כגון דא אמרו 'שלי' ושלכם שלה היא'. יה"ר שנזכה לגדל צאצאינו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

בצאתי מן השער, הנני בהודאה על העבר מודים אנחנו לפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, על שזכינו לברר מקחו של צדיק ולהיות נטפלים לתורתו הק' של האי עיר וקדיש דנחית מן שמיא. ואילו פינו מלא שירה כים אין אנחנו מספיקים להודות על רוב טובותיך וחסדיך שהראית אותנו בכל עניני הספר.

ובבקשה על העתיד- נשא כפינו אל אל בשמים, כשם שעזרתנו לסיים ספר זה ולברר מקחו של צדיק, כן תעזרנו לילך מחיל אל חיל ולהוציא בקרוב את הכרך השני על ספרי ויקרא במדבר ודברים, וכן להוציא לאור שאר ספרי רבינו ברוב פאר והדר, כאשר היתה באמנה איתנו בספרו הקדוש 'ראשון לציון' שיצא לאור על ידינו אשתקד במהדורא חדשה ומפוארת כלילת המעלות בס"ד.

וזכות איתן אדוננו רבינו ה'אור החיים' הק' תגן עלינו ובעדנו להתברך בכל ברכאן טבין, עדי נזכה לאור באור החיים בביאת משיח ה' שמו חיים במהרה בימינו.

משה שוורץ

מה המקור למצוות פרו ורבו

וַיֹּאמֶר יְגוֹ' צֹוה אֱלֹו לְפָרוֹת וּלְרַבּוֹת (א, כח)

בספר צמח ה' לצבי (פר' נח, אות יט) העיר על דברי רבינו, שהמקור למצוות פרו ורבו נלמד ממה שנאמר לאדם הראשון "פרו ורבו", וכ"כ בספר חינוך (מצוה א')². וצריך עיון דבגמרא (סנהדרין נט, ב) ילפינן ליה מדכתיב אצל נח (להלן ט, א) פרו ורבו ומלאו את הארץ, וכן כתבו הרמב"ן (שם) והרמב"ם (בספר המצוות).

וביותר צריך ביאור, דרבינו להלן (שם) כתב דילפינן מקרא אצל נח מצוות פרו ורבו, וסותר לדבריו כאן.

והעיר עוד, דאם כבר נצטווה אדם הראשון על כך, מדוע הוצרכו נח ובניו להצטוות על כך עוד. ותירץ שנח ובניו לא רצו להתעסק בפריה ורביה לאחר המבול, כיון שחששו שאין צדיק בארץ אשר לא יחטא ויולידו לריק, ויתחייבו בניו כליה כמקודם, ולכך הוצרך להזהירם ולצוותם מחדש.

האם יש גבול מן התורה למצוות פרו ורבו

וְרֵאִיתִי דְּעוֹת נִפְסָדוֹת בְּנִבְרָאִים מִבְּנֵי עַמִּנוּ דְּכַשְׁיִשׁ ג' או ד' אֲחִים א' או ב' מִהֶן מִשְׁתַּדְּלִים בְּפִרְיָה וּרְבִיָּה וְאוֹמְרִים כִּי הוּא זֶה קִיּוֹם הַמִּין. גַּם בְּאֶדָם א' בְּשִׁיקָיִם מִינּוּ תִבָּא לוֹ הַסְבָּרָא שְׁלֵא יִשְׁתַּדֵּל עוֹד לְפָרוֹת וּלְרַבּוֹת. לְזֶה אָמַר ה' תַּחֲלֵת דְּבֵר ה' מִצְוֹת ה' בָּרָה אָמַר פְּרוּ וּרְבוּ וְלֹא עָשָׂה גְבוּל לְמִצְוָה. (שם)

צריך ביאור במה שכתב רבינו דאין גבול למצוות פרו ורבו, דהרי איתא ביבמות (סא, ב) דקיום מצות פרו ורבו לבית שמאי בב' בנים ולב' בת, והחיוב דלערב אל תנח ידך הוא מדרבנן. ואפשר לבאר:

בפרשת בשלח (טו, יב בהערה). יג. והטעם דלא יליף בגמרא בקרא מאדם הראשון - עיין ברא"ם (כאן) ובמהרש"א (סנהדרין שם). ובישוב שיטת החינוך ורבינו, עיין שם בצמח ה' לצבי (בפרשתן אות ו') שהאריך בזה.

זה' אמר לו בני אתה, וכאשר זכה שנקרא בן חביב אז הוא עולה מעלה מעלה עד מצא חן ונתן לו כלי חמדה הגנוזה במתנה גמורה, והוא והיא הם באהבה מיחוד גמור וכו' עיי"ש. נמצא שגם רישא מיירי באיש ישראל, ורק שעולה מדרגה לדרגה. וע"ע מה שמובא

א. פשט כוונת רבינו, להגבול הוא לחובה אבל לא למצוה, וגם לאחר שהוליד בן ובת איכא מצוה קיומית מה"ת, וכוונת רבינו שכתב 'באדם אחד כשיקיים מינו', היינו כפשוטו דגם כשנולדו לו בן ובת והוליד עוד מקיים בזה מצוה דפרו ורבו.

ובחמדת ישראל (קונטרס ז' מצוות ב"נ ח"א אות נ"ד) כתב מדנפשיה חידוש זה להלכה, והביא ראיה דמקיים מצוה דאורייתא. דהנה בגמ' בפסחים (עב, ב) דנו באיזה אופן שייך שאדם בא על אשתו ואינו מקיים בזה מצוה, ואז אם טעה ובא על אחותה לא חשיב טועה בדבר מצוה כיון שהוא אינו עוסק בעשיית מצוה, ומוקמינן שם בגמ' בגוונא שאשתו מעוברת [ולבסוף נדחה אוקימתא זו] יעו"ש היטב בסוגיא. ולכאורה אם נימא דהבא על אשתו, אחר שכבר קיים מצות פו"ר והוליד בן ובת, אינו מקיים יותר מצוה דאורייתא, אם כן משכחת לה שאינו עוסק במצוה, בגוונא שכבר הוליד בן ובת. ועל כרחך מדלא נקטה הגמ' ציור זה, מוכח דגם בכה"ג חשיב עוסק במצוה, ומקיים מצות פו"ר".

ב. **בברכת שמעון** כתב דחידוש הוא לומר כן דיש מצוה קיומית לאחר שהוליד בן ובת, ולכן פירש דכוונת רבינו היא להוציא מהדעות הנפסדות הנזכרים בתחילה, דחויב פריה ורביה הוא רק משום קיום המין ולזה אם יש כמה אחים מספיק אם מקצתם מקיימים המצוה. גם באדם אחד כשיקיים מינו - היינו כשילד לו בן אחד וא"כ קיים מינו ומניח בן במקומו - תבוא לו הסברה שלא ישתדל עוד לפרות ולרבות, לזה ממשיך רבינו באומרו דלא עשה גבול למצוה, כי הגם שזהו הטעם הפשוט שלא יכרת מין האדם מן העולם, אין זה הטעם והגבול היחידי להמצוה, שהרי כבר מובטח לנו מפי הקב"ה שבירך שלא יכרת מין האדם מן העולם, וא"כ לא יוכל לפטור את עצמו מלקיים המצוה בסברה זו.

האיך נכשל אדה"ר בעץ הדעת והרי צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם

שָׁאֵם הָיָה מִמֵּתִין עַד עֶרֶב שֶׁבֶת הָיָה מְקַדֵּשׁ עַל חַיִּין, עַד פֶּאֶן, וּמִתּוֹךְ דְּבָרֵיהֶם
אֵתָה לְמַד בִּי לֹא נֶאֱסַר אֶסּוּר עוֹלָם. (א, כט)

סי' קע"ט) כתב שהאחרונים הסכימו דבמצוה דרבנן ליכא דין טעה בדבר מצוה, וכן הוכיח בתשובות הגרי"ח זוננפלד החדשות (סי' ט'), ואכמ"ל. אכן עדיין י"ל דחויב מדברי קבלה כהא ד'ולערב אל תנח ידך' אליס טפי, וחשיב טעה בדבר מצוה]. וע"ע בשו"ת פרי יצחק (סי' מ"ב).

יד. יש לדחות הראיה עפ"מש"כ בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' פ"ג) דגם עוסק במצוה דרבנן חשיב טועה בדבר מצוה, יעו"ש מה שדן בזה. א"כ אפשר דהטעם שהגמ' לא נקטה ציור זה, שכבר קיים פו"ר, כיון שעכ"פ מקיים מצוה דרבנן של ולערב וכו', וממילא חשיב טועה בדבר מצוה. [ואמנם בשואל ומשיב (קמא ח"ב

בספר ראש דוד ופרדס שאול כתבו דלפי זה יש ליישב האיך נכשל אדם הראשון באכילת עץ הדעת, והרי אמרו חז"ל בכמה מקומות שצדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם, וכתבו התוס' (שבת יב, ב; גיטין ז, א) דזה דוקא במידי דאכילה דגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור, ואם כן קשה האיך בא אדם הראשון לידי תקלה במידי דאכילה^{טז}.

ולפי דברי רבינו מיושב, שהרי כתבו התוס' (שם) דלא אמרינן דאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים רק כשהמאכל אסור מצד עצמו, אבל כשהמאכל מותר והוא אסור מחמת הזמן [כגון אכילה ביוהכ"פ, או קודם הבדלה] לא אמרינן כלל זה. וממילא בעץ הדעת, שהיה רק איסור זמני שפיר בא לידי תקלה.

האם מותר להאכיל מאכל אדם לבהמה

נמצינו אומרים כי האדם יתנה מפרות הארץ ומפרי העץ, ויתנה ויהעוף מהעצים
ויתרקות ואם אין מתנה מאלו הרי מתנה ממאכל אדם. (א, ל)

למדנו מדברי רבינו שאין להאכיל בהמה במאכל אדם אפילו פירות, אלא א"כ אין מה להאכילה^{טז}. ובספר ביכורי אביב העיר, שמקורו של רבינו מדברי הגמ' (תענית כ, ב) דרב הונא היה זורק הירקות שנשארים בערב שבת לנהר שיקחו אותם העניים שנמצאים בעבר הנהר, ומקשה הגמ' מדוע לא נתן זאת לבהמות, ותירצו הגמ' דקסבר דמאכל אדם אין ליתן לבהמה. ופירש"י ב' טעמים, הא' משום ביזוי אוכלין שבועט בטובתו של הקב"ה, והב' משום דהתורה חסה על ממונם של ישראל.

והמגן אברהם (סי' קע"א סק"א) כתב דאין מאכילין מאכל אדם לבהמה משום ביזוי אוכלין. ובאליה רבה העיר דהפוסקים השמיטו זה, דלשון הגמ' 'דקסבר

יגיש שאם תתן לו הפרי ממש לא היה אוכל. ולמ"ד בישוב הדעת נתנה לו חשיב מזיד. ויצוין שדעת רבינו בכמ"ק [עיין להלן ג, יב; ובפרשת ויקרא ובראשל"צ המצוינים לעיל (פסוק א' פ' ב') בהערה] דאדם הראשון נחשב בגדר שוגג, ואפשר דאפילו אונס הוי, כיון שסמך על אשתו, מכח החזקה שאין דבר רע יורד מהשמים יעו"ש. ולדעת רבינו פשוט דגם למ"ד בישוב הדעת נתנה לו חשיב שוגג. טז. וראה שכתבנו עוד בפר' בהר (כה, כא).

טז. ובראש דוד כתב לתרץ על פי דברי היפה מראה (ירושלמי פ"ק דמאי) שה' שומר נפשות חסידיו דוקא מן השוגג, אבל כשיש פשיעה מצד האדם, איהו דאפסיד אנפשיה, ואצל אדם הראשון היה פשיעה. ובהמשך דבריו (עמ' כה) כתב לתלות זה במחלוקת התנאים (ב"ר יט, ה) עה"פ ותקח מפריה ותאכל, א"ר איבי סחטה ענבים ונתנה לו, ר' שמלאי אמר בישוב הדעת באת עליו. דלמ"ד דענבים סחטה לו היה שוגג וכמו שפירש מהר"ש יפה דסחטה לו כדי שלא

רב הונא' משמע דרך הוא סובר כך, אבל אין הלכה כמותו, ובמחצית השקל (שם) כתב דהעולם נוהגים להקל בזה, וסומכין על פירוש השני ברש"י הנ"ל דהוא רק משום דהתורה חסה על ממונם של ישראל (וזה אינו איסור כשאין לו דבר אחר להאכילה), אבל ליכא איסור ביזוי כלל".

ובפרי תואר (יור"ד סי' ס"א סק"ח) כתב רבינו דאסור להאכיל לכלבים בשר שעדיין ראוי לישראל, דהרי אפילו לישראל עם הארץ אסור לאכול בשר וכל שכן בהמה. וכתב הדרכי תשובה (שם ס"ק פ"ב) דמוכח מדברי הפרי תואר שבשאר מאכל אדם חוץ מבשר שרי ליתן לבהמה ולכלבים, ודלא כהמג"א. ולפי זה דברי רבינו סותרים, דכאן מבואר דס"ל שאסור, ובדבריו בפרי תואר מבואר להיתר, וצ"ב.

חלקי העולם שוים בתשוקתם להתקרב להשי"ת

וְלַחֲיֹת כִּי כָּל בְּחֵינֵת סָבוּב הָעוֹלָם תִּשְׁוֶה בּוֹ שְׁעוֹר תִּתְשׁוּקָה, בֵּין מִצַּד מֶה שְּׂמֻמָּנוּ, כִּי אֵין תִּאֲוֹת חֶלֶק אֶחָד רַבָּה עַל חֶבְרוֹ שְׂבֻאֲמֻצְעוֹת זֶה וְיִתְרַבָּה הַתְּעַצְמוֹת הַחֶלֶק הַהוּא וְיִחַלֵּשׁ שְׂבֻנָּגְדוֹ, בֵּין מִצַּד מֶה שְּׂאֵלָיו הוּא הָאוֹר הַנֶּעֱסִים כִּי אֵינוּ קְרוֹב לְחֶלֶק מִתְסַבֵּב יוֹתֵר מִחֶבְרוֹ שְׂבֻנָּה יִגְדֵּל חֶלֶק מִתְעוֹלָם בְּכַח הַתְּעַצְמוֹתוֹ יוֹתֵר מִחֶלֶק אֶחָד, אֲלֵא הַכֹּל בְּתִשְׁוֹאָה וְכָל חוּט הַשְּׁעָרָה מִכָּל חֶלְקֵי הַסָּבוּב שֶׁל הָעוֹלָם יִתְעַצֵּם לְהִתְקַרֵּב וּמוֹשָׁף לְצַד הַפּוֹנֶה אֵלָיו וּבִאֲמֻצְעוֹת הַתְּעַצְמוֹת הַנִּמְשָׁף מִכָּל סְבִיבוֹת בְּדוּרִיּוֹת הָעוֹלָם נִמְצָא הָעוֹלָם עוֹמֵד וְקוֹם. (ב, א)

במה שכתב רבינו שכל המקומות שוין בתשוקתם להתקרב לבוראם, יש לעיין מדברי רבינו **בפרשת נשא** (ה, טו) שהביא ממה שאמרו חז"ל (ב"ר ה, ד) שהמים התחתונים בוכים משום שה' פילג המים חציים למעלה וחציים שנשאו למטה מתחת ליבשה, והמים שנשאו למטה הם בוכים ומתאנחים, על שלא

להאכיל, והקשה ע"ז המאירי דאם הטעם משום ביזוי אוכלין מה לי מועט ומה לי מרובה. ועיין בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' ל"ג) שהאריך בטעם דנוהגים העולם להקל בזה לכתחילה. וע"ע בלקוטי יהודה (ריש פר' בהר) בשם האמרי אמת זצ"ל, דמה שנשאר אחרי אכילת האדם ויכול להתקלקל אז יכול ליתנו גם לבהמה, ועיי"ש עוד מש"כ בזה. ויש בענין זה אריכות רבה, ולא באנו רק לברר שיטת רבינו.

יז. ובחידושי המאירי (תענית שם) הקשה מהא דתנן מחתכין את הדלועים לפני הבהמה, ואע"פ שהוא מאכל אדם. והביא בשם יש מפרשים שלא אסרו אלא בשיש לו להאכילה דבר אחר אבל אם אין לו מותר, וכהא דאמרינן (שבת קמ, ב) דמי שאפשר לו בלחם שעורים ואוכל לחם חטים עובר בכל תשחית, ומשמע דרך אם אפשר לו אבל באין אפשר לו שרי. והביא עוד בשם גדולי המפרשים דיש חילוק בין דבר מרובה דאסור להאכיל לדבר מועט דמותר

זכו להתקרב לאלקים חיים בחצי העליון, 'כי הוא זה כוסף הנבראים יחד ותקותם', וכתב רבינו שבבית המקדש מקום אשר שם חונה האלקים, למקום ההוא יקרא ארץ העליונה לצד ששכנה שם שכינה, והמים אשר 'שם לא תרד עיניהם דמעה, כי למה יבכו ולמה ירע לבבם', עכ"ל.

הרי לנו מזה שבמקום המקדש אין כיסופין ותשוקה כ"כ להיות למעלה, כי כבר יש שם ממש השראת השכינה, ומסתמא כן הוא בכל מקום קדוש, וא"כ נמצא שאין כל המקומות שוין בתשוקתם להתקרב לעליונים.

ויש לציין שבספה"ק אור החכמה (פרשת פקודי בפס' ותכל כל עבודת המשכן), כתב כדברי רבינו ביתר ביאור, שהצדיקים בתשוקתם מכניסים תשוקה בכל חלקי העולם לידבק באור העליון, וכדכתיב (משלי י, כה) צדיק יסוד עולם, ושלכן יש לפעמים רעידות אדמה כי לפעמים נחלש צדיק אחד ועי"ז נחלשה התשוקה במקום אחד, והדברים נפלאים.

לחם משנה הוא חלק מריבוי האכילה בשבת

וְעוֹד לוֹ שֶׁהוּא יוֹתֵר עַל שְׁאֵר הַיָּמִים לֶחֶם מִשְׁנֵה שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת וְתַעֲנוּגִים יוֹתֵרִים וְזוֹ הִיא בְּרַכָּתוֹ. (ב, א)

משמע מדברי רבינו שענין ה'לחם משנה', הוא ג"כ חלק מריבוי האכילה בשבת, כמו ריבוי הג' סעודות והתענוגים היתירים. וקצת יש לדקדק, שהרי מבואר בפוסקים (או"ח סי' רע"ד ס"א) שאי"צ לבצוע רק על לחם אחד, וא"כ מה ריבוי אכילה יש בו [ואם משום שצריך להכין יותר לחמים, הרי יוכל לאכלם בימות השבוע].

ויש לומר, דרבינו סובר לשיטתו בספר חפץ ה' (שבת קיז, ב) שהיה נוהג כדעת הרשב"א (שם) שיש לבצוע על ב' הככרות בכל סעודה, והביא סמך לזה מהזוה"ק, ואתי שפיר שהלחם משנה הוא ריבוי אכילה.

עוד יש לומר, לפי מה שפירש"י (שמות טז, ב) דלחם 'משנה' היינו לחם שמשונה לשבח בריחו ובטעמו. ולזה נתכוין רבינו, שמכח ברכת השבת, הלחם משונה בטעמו ובריחו, ולא רק בירידת המן אלא גם בזמן הזה, כדאיתא בשבת (קט, א) מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף, תבלין אחד יש לנו ו'שבת' שמה.

מבחר התוצרת מבית "מורשת אור החיים הקדוש" - משתגעין ומתהלטין

בתורת האור החיים הקדוש

פירוט המחקר והתועלת בפרסום:

"כל הכתוב לחיים"

על פרשיות חומש בראשית שמות

אוצר מקיף של אלפי ביאורים שכתבו גדולי וצדיקי הדורות, בדברי האור החיים הקדוש בעיון הפשט, בהלכה ובאגדה. ועמלנו בחיפוש מחיפוש אחר עיון באלפי ספרי שו"ת ועה"ת, כולל ספרים שבכת"י, וגליונות גדולי ישראל על ספר אור החיים הק'. ולאחר כל זאת, נערכו על ידינו בטוב טעם ודעת בתוספת הערות וידיעות מחכימות. במסירות נפש וביגיעה רבות בשנים, בהשקעה של דמים תרתי משמע, לעשות נחת רוח לרבינו האור החיים הקדוש ולקיים רצון קדשו שיתפללו ויעיינו בדבריו.

תורתו של רבינו נמשלה כמרגלית המבהיקה ומאירה מכל צדדיה בכל מיני גוונים המשתלבים זה בזה ביחודא שלים. שוחרי ומבקשי הפשט ימצאו בו אוצר בלום של חידושים מקוריים ונפלאים קולעים אל השערה בעומק פשטי המקראות ודרשות חז"ל שעליהם, מה גם בדברי הראשונים והקדמונים שרבינו יורד לעומק מצולות דבריהם, מהפך בשורשיהם ומפלפל בהם בזרוע עוז; בעלי תריסין במשנה ובגמרא יתענגו על צפונותיו בסוגיות הש"ס ומדרשי ההלכה, בהם מטייל רבינו ארוכות וקצרות כדרכו בקודש, ובפרט בספר ויקרא, שם מרבה רבינו תמידים כסדרם להעמיק חקר בדברי התורה כהנים ומפרשין; שוני הלכות לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, גם הם ירוו מדשן אמרותיו מלא חפניים של חידושי הלכות וחילוקי דינים, השזורים ופזורים כמטמוניות בין השיטין; יראי ה' מבקשי חכמה ומוסר ודעת אלקים, הלא יתרפקו על נועם צוף אמריו ועומק רעיוניו, אשר במקל חובלים ובמקל נועם ירד רבינו מן ההר אל העם, להטות לבבנו בדרכי ישרים במסילה העולה בית אל, המשולבים ברמזים נפלאים המתוקים מדבש במקראי הקודש; יודעי חן הנכנסים בפרד"ס, יציצו גם הם מבין החרכים להבין ולהשכיל ברמיזותיו העמוקים של רבינו בחכמת האמת, לאשר רבינו כדרכו מגלה טפח ומכסה טפחיים ומבליע בנעימה אוצרות דעת מכבשונו של עולם.

כנהר שמימיו פרים ורבים לאין קץ, כך עדים אנו לאותו חזיון פלא, כאשר בכל דור ודור, ובכל שנה ושנה, עומדים גדולי התורה וצדיקי הדורות, ארזי הלבנון ואדירי התורה, על גבי המעלה שלפני מנורת האור של רבנו ומדליקים מנר לנר ומשיאין משואות של אורה מתוך דברי קדשו של רבנו, אשר ממנו יתד ופינה לבנות עליו טירות כסף וארמונות שן, לעטרו בציצים ופרחים כפרים עם נרדים, לסלסל בדברי קדשו ולהוסיף עליו פרפראות לחכמה, ולשאוב מנהרותיו מלא חפניים דרך חיים ותוכחת מוסר, והרי הוא כתאנה הזו שכל אימת שממשמשין בה מוצאין בה טעם חדש, ומתוק האור כי טוב.

כל אלה, ועוד כהנה כהנה, יחדיו יהיו תמים במחברת הקודש 'אור החיים', ומכאן סוד פלאו הטמיר ונעלם, שהתפשטותו ותפוצתו בכל קהילות ישראל אין לה אח ורע, כי לכל ישראל האיר באור תורה הבהיר. אשרי העם שככה לו.

מטיבם ומטבעם של דברי אלקים חיים, מחמת קוצר המשיג ועומק המושג, הרי לכל ההוגה בדברי רבינו מתעוררים קשיי הבנה, אם בהבנת פשט דברי קדשו, אם להעמיק ולהשכיל בעומק השיתין שלהם העמוקים מני ים, ואם בהערות וקושיות העולים כדרכה של תורה, הצריכים נגר ובר נגר, ומבקשים לבוא לכלל ישוב. כמו כן במקום שרבינו מקצר במילים מועטות המחזיקות את המרובה, מרגיש הלומד את הצורך הנחוץ להרחיב הבנה וידיעה בענין המדובר. מה גם כשרבינו מחדש דבר חדש אשר לא שמענו עד כה, מתעוררת תשוקה מיוחדת לחפש ולדעת האם דברי קדשו מוסכמים לכל, או שמא הדבר תלוי באשלי רבירבי, ומה בפיהם של גדולי המחברים לדורותיהם בדבר זה.

ואכן רבים אומרים מי יראנו טוב, וזה רבות בשנים עלה ומתבקש הצורך, לאסוף ולהביא לפונדק אחד כמין 'שיטה מקובצת' של לקט הערות ואוסף פירושים, הסברים וביאורים, קושיות ופירושים, הארות ופולפולים, דרכים שיטות ומהלכים, הסובבים סביב דברי רבינו, ובכך להעניק למתעסקים באור יקרות 'אור החיים' בהירות חדשה, ולעשות אזנים לתורתו של רבינו, ולשבצה ולעטרה בעדי עדיים, כראוי וכיאות לתורתו של אותו צדיק.

על כן בחרדת קודש וביראת הרוממות, שינסנו מתנינו והרהבנו עוז לגשת אל המלאכה, מלאכה קשה שבמקדש, ובמשך כמה שנים היה עמלנו ללקט ולקבץ כעמיר גורנה מתוך אלפי ספרים מכל חלקי התורה, תחילה ממפרשי התורה לדורותיהם, דרך ספרי דרוש וחסידות, עבור לספרי הלכה ופסקים, ספרי שו"ת, ספרי פלפול ומפרשי הש"ס, ועד לספרי קבלה וסוד, ועוד ועוד. וגם לרבות, רכשנו בדמים תרתי משמע, גליונותיהם של גדולי הדורות על ספה"ק אור החיים. וכל אלו, נאספו אחר כבוד אל ילקוט הרועים.

והמטרה היתה לאסוף את כל מה שנאמר ונשנה בגוף דברי רבינו, דהיינו לפרשם ולבארם, להעמיק ולהרחיב בהם, להקשות ולתרץ, לפלפל ולסלסל, להוציא הלכה וכיוצא באלו, כי כל אלה יהיו לעינים ולתועלת מרובה ללומדים והוגים בתורת רבינו.

ספר זה "כל הכתוב לחיים" כשמו כן הוא, ובו נקבצו ובאו כל המרגליות שנחצבו מתוך מחצב תורתו של רבינו, ומה נפלא הוא החזיון שנוכחנו לראות, איך שדברי רבינו מהווים מקור נאמן ובלתי אכזב למחברי הספרים מכל החוגים ומכל הסוגים, במשך כל הדורות מיום שהופיע בהדרו האי ספרא קדישא. הפשטנים עיינו והעירו על הספר, הגאונים התעמקו ופלפלו בו, הלומדים השתעשעו בדבריו ושקלו וטרו בחידושיהם, הצדיקים שתו בצמא את גחלי אשן, המקובלים התייצבו לעמוד על סודו, הדרשנים והמגידים בנו את יסודותיהם מתוכו, ומכל אלה הוכן ונבנה אבן על אבן מאבני הבנין הזה. אולם זאת למודעי, שלא רק 'מלאכת מעמר' נאמרה

כאן, אלא כך - ואולי אפילו יותר מכך - עמלנו גם במלאכת מחשבת של 'מכה בפטיש', איך להגיש ולערוך את תמצית הדברים ועיקרם, בבהירות ובשפה ברורה מחד גיסא, ובלא אריכות יתירה מאידך גיסא, כדי שלא להכביד על הלומדים, כדי שימצאו לפניהם שלחן הערוך, דבר השווה לכל נפש.

לחיות את החיים... להעלות על מזבח הקדוש כל

ספר כל החיים לחיים

על ספר
אור החיים הקדוש

ויקרא • במדבר • דברים

אוצר ביאורים והערות, מגדולי וצדיקי הדורות
מלוקט מאלפי ספרים, גליונות כת"י, ותורה שבע"פ
בהלכה ואגדה, חסידות ומוסר
ובסופו מפתח ספר"ק אור החיים, ומפתח ענינים מורחב

ראש המכון ועורך ראשי:

הרב משה שוורץ

עורך אחראי

הרב דוד יהודה לייב מים

עורכים ומבקרים

הרב חיים שלום מרמורשטיין

הרב חיים יצחק רבינוביץ

הרב נפתלי מוצטען

הרב יחזקאל שניידר

הרב שמחה עוזיאל שלמה דאוד

מפתחות

מכון 'נקודה'

©

כל הזכויות שמורות

ל"מכון להוצאת ספרי אור החיים הק"

כתובת: סוקולוב 9 בני ברק Address: Sokolov 9 Bnei brak Israel

פקס: 03-5796398 Fax: 972-3-5796398

Email: ch69224@gmail.com

עיצוב: נ. ויסקופף עימוד: ש. ברגר

תוכן ענינים מפורט

פרשת ויקרא

המביא שלמים נחשב לו שתשובתו היא בבחינת זכר..... לו	מדוע הקריאה יצא לחוץ והדיבור לא..... כה
בכתוב זה מבואר שאיסור חלב נוהג גם בחולין..... לה	מה הראיה מהמשנה באבות שמסר משה הכל ליהושע..... כה
בחטא בשוגג תחסר מקצת הנפש ובמזיד כולה..... מ	הרי בפסוק 'איש איש' מפורש גרים..... כו
מנין שאינו חייב בקרבן רק בידע ששבועה זו אסורה..... מב	אם מקבלים קרבנות מן הגר שהמיר..... כז
גם ביש לו שיהא אם הוא צריך לו למחיתו מביא 'קרבן דלות'..... מג	דין מומר לדבר אחד בקרבן עולה..... כט
דין 'קרבן דלי דלות' זה רק באין לו כלל מעות כשיעור שתי תורים וכו'..... מה	מדוע פקעו הקרניים מעל המזבח..... לא
הביאור בזה ע"פ פנימיות הענין..... מז	האיך פירשו הקרניים..... לא
באבידה אין את ענין 'כחש בעמיתו'..... מז	דברי הרמב"ם בפסולי עוף לקרבן..... לג
	שיטת הרמב"ם בין טריפה בעוף..... לד
	מקור ברמב"ם לפסול זקן..... לה
	הממעט חשוב כמו המרבה ממש..... לו

פרשת צו

האם גדיים ועיזים כשרים לקרבן התמיד... נח	אם מותר להקריב קודם התמיד, באופן שיפסל ע"י ההמתנה..... מט
בזמן קץ הגאולה..... נט	בשעת המצור כשאין תמיד האם מותר להקריב שאר קרבנות..... נ
הוכחה שהכתוב מדבר בחלב חולין..... סב	האם בקרבן התמיד נאמר הדין דלא יבזבו יותר מחומש..... נג
זביחת השטן לעתיד לבא יהיה בסכין..... סב	האם יש להחמיר בתמיד יותר מחמת שהוא כפרה לישראל..... נו
אם המלך עצמו מוזהר בכבוד מלכות..... סג	
האם זה רק משום ציווי מפורש או בכל מצוה..... סד	
דין מלך שמחל על כבודו במשה רבינו... סה	

וברוך שהחיינו והגיענו כהיום הזה לברך על המוגמר ולהוציא לאור עולם ילקוט נפלא זה, וכאשר עיניכם תחזינה מישרים.

מחובתנו להבהיר, שאין מטרת הספר ללקט מכל הספרים שהביאו והעתיקו את דברי רבינו כצורתם וכתבניתם, וע"פ יסודות דבריו והקדמותיו הוסיפו משלהם לפרש את המקראות או את דברי חז"ל, כי אלה רבו לאלפים ולרבבות עד אין מספר, וילאה הקורא בהם. עיקר כוונתנו היא לאסוף את כל מה שנאמר ונשנה בגוף דברי רבינו, דהיינו לפרשם ולבארם, להעמיק ולהרחיב בהם, להקשות ולתרץ, לפלפל ולסלסל, להוציא הלכה וכיוצא באלו, כי כל אלה יהיו לעינים ולתועלת מרובה ללומדים והוגים בתורת רבינו.

דבר שפתיים אך למותר, שעדיין רחוקים אנו משלימות המלאכה, ובודאי ישנם עוד הרבה הוספות כהנה וכהנה בדברי רבינו, כי ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ומקחו של צדיק פרה ורבה תמיד. אבל הלא כלל גדול בתורה היא 'תפסת מרובה לא תפסת', וקיימנו בנפשנו מאמר חז"ל 'לא עליך המלאכה לגמור ואי אתה בן חורין ליבטל ממנה', וגמרנו אומר בס"ד להעלותו הלום על מכבש הדפוס, למען ישוטטו רבים ותרבה הדעת.

ואמנם עוד חזון למועד, ואנו מתעתדים ומקווים בבוא היום להוציא שוב את הספר כליל בהדרו במהדורה מורחבת יותר, עם כמה וכמה הוספות נכבדות בעז"ה. ומכאן תצא קריאה של חיבה לכל שוחרי התורה ועמליה, שמי שיש בידו ליקוטים נוספים הראויים לבא אל בית המלך, יואיל בטובו לשלחם אלינו, לזיכוי הרבים ולכבודו של צדיק, ובעז"ה נשבצם במהדורה הבאה.

ובבואנו עם הספר חובה נעימה היא לנו להעלות על נס את יקר מלאכתו ותפארת עמלו של האי ספרא דנחית לעומקא דדינא, רב חינא, מלא דעת תבונה, הרב הגאון ר' דוד יהודה לייב בויס שליט"א מביתר-עילית, אשר מילא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה לגשת אל המלאכה מלאכת מחשבת, וביד אומן ורוב כישרון ערך את סדר המערכה בטוב טעם ודעת, לחבר יריעה אל חברתה בקרסי הזהב, ולברר אוכל מתוך אוכל בניפוי אחר ניפוי, והוסיף לנטות ידו לעטר פתורא בהערות מחכימות בשולי הגליון להרחיב את היריעה להגדיל תורה ולהאדירה. אין ערוך ואין קץ לשכרו המרובה, ישלם ה' שכרו ותהי משכורתו שלמה מעם ה' וזכותו הגדולה של רבנו תגן עליו להתברך בכל הברכות האמורות בספר אלוקים חיים.

ובברכה הסמוכה לחברתה ברך אברך את האי גברא רבא, חריף ובקי טובא, נחבא אל הכלים ושמו מפארים בהילולים, הרב הגאון ר' חיים שלום מרמורשטיין שליט"א מקרית צאנז בנתניה, אשר העביר את שבט ביקורתו ועיניו הבדולחים על כל הספר מהחל

ועד גמירא, וברוב גאונות העיר בהערות מחכימות ומאירות עיניים והוסיף אוצרות של ידיעות והארות ממרחבי ידיעותיו הנפלאים בכל מקצועות התורה, חותמו הזהב מורגש בכל דפי הספר למען תהיה המלאכה שלימה ומתוקנת, זכותו הגדולה של רבנו בוודאי תגן ותסוכך עליו כל הימים להתברך ממקור הברכות לטב לחיים ולשלם.

ויבורך מפי עליון, הרה"ח רבי **חנוך סורסקי שליט"א** שערך את הפרקי מבוא שבראש הספר, בטוב טעם ודעת במעשה אומן. זכות רבינו הק' תגן בעדו בכל אשר יפנה.

מתוך חרדת קודש, אביע תודתי העמוקה קמי כ"ק מרן אדמו"ר רבי **דוד חי אביחצירא שליט"א**, אשר בברכתו נוסד המכון לפני כעשור, ומאז ועד היום מרעיף עלינו טללי אהבה, בצורה מופלאה ונדירה, ומסורת הוא לו מבית אבותיו הקדושים אשר היו דבוקים תדיר ברבינו הק' ותורתו, ובכל עת מעודד ומכוון את עבודת הקודש שתיעשה כראוי לכבודו של רבינו הקדוש. ומצלאי אנא קמי מלכא, זכות רבינו הק' תעמוד לימין צדיק, יהי ה' אלוקיו עמו לזכות ולברך את ישראל בברכותיו הטהורים ובפעליו הברוכים להפצת תורה וחסידות, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אכיה"ר.

בלב מלא הכרת הטוב, אזכיר המקום בו נתחנכתי וגדלתי מנעורי הלא הוא ישיבת צאנז המעטירה בה נתחנכתי וגדלתי בימי נעורי, תחת הנהגתו של **הוד דודי כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א**, אשר מאז ועד היום מאיר דרכינו ונתיבותינו לתורה וחסידות, והרבה טובה וברכה השפיע עלי. ברכתי ברכת הדיוט שיזכה לנהל העדה הק' במעגלי צדק בבריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גוא"צ בב"א.

אחרונים חביבים, אשא עיני אל ההרים - ההורים, כבוד אאמו"ר הגה"צ **רבי חיים יעקב מנחם שוורץ שליט"א** דומ"ץ קרית צאנז נתניה, ואמי מורתי הרבנית הצד' תליט"א, אשר במסירות נפש עילאית חינוכנו וגדלנו לתורה וליראה, ובזכותם הגעתי עד הלום, בבחינת חמין ושמן שסכתני אמי בילדותי היא שעמדה לי. יה"ר שיקויים בהם הפסוק לא ימושו מפ"ך ומפי זרעך ומפי זרעך עד עולם. לראות מאתנו ומכל יוצ"ח נחת דקדושה בבריות גופא ונהורא מעליא.

בד בבד אברך למו"ח הגה"צ רבי חיים צבי שפירא שליט"א רבה של קהל חסידים רמת אהרן וראש ישיבת בעלזא - בני ברק, וחמותי הרבנית הצ' תליט"א, אשר מאז נכנסתי לביתם כאב את בנו קירבנו, ורבות זכיתי ליהנות מהם. יה"ר שיקויים בהם הפסוק 'לא ימושו מפ"ך ומפי זרעך ומפי זרעך עד עולם'. לראות מאתנו ומכל יוצ"ח נחת דקדושה בבריות גופא ונהורא מעליא. והברכה אחת היא לזוגתי הח' תליט"א אשר אך במסירותה

ואהבתה לתורה הגיעני הלום, ועל כגון דא אמרו 'שלי ושלכם שלה היא'. יה"ר שנזכה לגדל צאצאינו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

בצאתי מן השער, הנני בהודאה על העבר מודים אנחנו לפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, על שזכינו לברר מקחו של צדיק ולהיות נטפלים לתורתו הק' של האי עיר וקדיש דנחית מן שמיא. ואילו פינו מלא שירה כים אין אנחנו מספיקים להודות על רוב טובותיך וחסדיך שהראית אותנו בכל עניני הספר.

ובבקשה על העתיד- נשא כפינו אל אל בשמים, כשם שעזרתנו לסיים ספר זה ולברר מקחו של צדיק, כן תעזרנו לילך מחיל אל חיל ולהוציא בקרוב את הכרך השני על ספרי ויקרא במדבר ודברים, וכן להוציא לאור שאר ספרי רבינו ברוב פאר והדר, כאשר היתה באמנה איתנו בספרו הקדוש 'ראשון לציון' שיצא לאור על ידינו אשתקד במהדורא חדשה ומפוארת כלילת המעלות בס"ד.

וזכות איתן אדוננו רבינו ה'אור החיים' הק' תגן עלינו ובעדנו להתברך בכל ברכאן טבין, עדי נזכה לאור באור החיים בביאת משיח ה' שמו חיים במהרה בימינו.

משה שוורץ

פרשת ויקרא

מדוע הקריאה יצא לחוץ והדיבור לא

וַיֹּזְתֵּר נָבוֹן לֹמֶר, שְׁלֹא דִרְשׁוּ שְׁתִּיחַ תְּקוּל נִפְסֵק בְּאַהֲל מוֹעֵד אֲלֵא בְּמַה שְׁדַּבֵּר
אֲלֵיו בְּאַהֲל מוֹעֵד, שֶׁבֶן בְּתוֹב וַיְדַבֵּר אֲלֵיו מֵאַהֲל מוֹעֵד, אֲכַל בְּקִרְיָאָה
מוֹדָה שְׂיִצָּא תְּקוּל חוּץ לְקִרְוֹת לְמִשְׁחָה שְׁתִּיחַ עוֹמֵד בַּחוּץ: (א, א)

רבינו מבאר שקול קריאת ה' למשה נשמע גם בחוץ, כדי שישמע משה שהיה עדיין עומד בחוץ, ועל קול זה בא להשמיענו שאף שהיה נשמע בחוץ מכל מקום בני ישראל לא שמעו אותו.

ובפשטות טעם החילוק הוא, שקול זה היה דרך נס, והנס לא יהיה רק כפי הצורך אליו, ולכן נפסק הדיבור חוץ לאהל מועד, כיון שלא היה בו שום צורך בחוץ, משא"כ הקריאה שהיה בה צורך שיצא הקול לחוץ כדי לקרות למשה שהיה עומד בחוץ, וכן ביאר בקרבן אהרן (על התו"כ).

ובאלשיך הק' כתב ג"כ כחילוקו של רבינו, והוסיף להטעים החילוק למה הקריאה היתה יוצאת לחוץ ולא הדיבור, כיון שזהו כבודו של הקב"ה שקולו לא ישמע רק במקום המקודש שהוכן לשבתו, ולכך הדיבור שהיה בשביל לאמר לישראל לא שמעו אותו בחוץ, משא"כ הקריאה שהיתה לכבודו של משה ויתר הקב"ה על כבודו משום כבודו של משה.

מה הראיה מהמשנה באבות שמסר משה הכל ליהושע

שְׁלֹא דַבֵּר ה' עִם מֹשֶׁה אֲלֵא דִבְרֵי תוֹרָה שְׁמַסֵּר לְיִשְׂרָאֵל, וְהוּא מֵאִמֵּר תַּתְנָא
(אבות א) מֹשֶׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינַי וּמִסִּרְהָ לְיִהוֹשֻׁעַ, הָא לְמִדָּת שְׁכַל מַה שְׁקַבֵּל
מִסֵּר, וּמִכָּאֵן אֵתָּה לְמַד שְׁלֹא חוֹדִיעוּ ה' סוּר שְׁלֹא לְמַדוּ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהָשׁוּוּ יִשְׂרָאֵל
לְמִשְׁחָה בִּידִיעָה, אֲלֵא שֶׁהוּא לְמַד מִפִּי הַנְּבוֹנָה וַיִּשְׂרָאֵל מִפִּי אִישׁ: (שם)

רבינו מבאר שזה שנאמר 'וידבר ה' אליו וכו' לאמר', הכוונה בתיבת 'לאמר' שלא היה דיבורו של הקב"ה למשה רק כדי לאמרם לישראל, וכל מה ששמע

וקיבל מהקב"ה, חזר ומסרם לישראל, וזה כוונת התנא באמרו: 'משה קבל תורה מסיני' 'ומסרה' ליהושע', כלומר שמסר כל מה שיש בידו.

ובספר חפץ ה' (שבת פח, ב) מבאר רבינו יותר דיוק זה, וזל"ק: 'הנה ידוע הוא שהקבלה היא לאשר יוכל לקבל, דהכלי המחזיק סאה לא יקבל יותר. וכזה תמצא דדייק התנא בפרקי אבות אומרו 'משה קבל התורה' לשון 'קבלה'. ולגבי יהושע קתני 'ומסרה' דהיינו הכל אשר קבל משה רבינו ע"ה נתנו ליהושע וכו', משא"כ מרע"ה קבל כאשר יוכל שאת מהתורה', עכל"ק. והיינו שרבינו מדייק ממה שאמרו 'ומסרה ליהושע' ולא אמרו משה קיבל תורה מסיני 'ויהושע ממשה' (כמו שנאמר בהמשך בשאר מוסרי התורה 'ויהושע מזקנים' וכו'), כי לשון 'מסירה' מורה על מסירת הדבר בשלימותו, לומר שכל מה שקיבל מסר ליהושע^א.

הרי בפסוק 'איש איש' מפורש גרים

כִּי אִם לֹא הָיָה רַבּוּי זֶה שְׂרָפָה גָּרִים לֹא הָיִיתִי דּוֹרֵשׁ מֵרַבּוּי 'אִישׁ אִישׁ' לְרַבּוּת הַגּוֹיִּים אֲלֵא לְרַבּוּת הַגָּרִים, לְזֶה קָדַם תִּנָּא וְהוֹדִיעַ כִּי גָרִים נִתְּרָבוּ מִיתוֹר אָדָם, אִם כֵּן 'אִישׁ אִישׁ' לָמָּה כָּא, לְרַבּוּת הַגּוֹיִּים. (א, ב)

רבינו מיישב קושיית הקרבן אהרן על מה שדרשו בתו"כ 'אדם' כי יקריב לרבות גרים, דהלא אפילו גוים מביאים קרבנות וכ"ש גרים. ומתרץ שאם לא היה רבוי זה לרבות גרים, לא הייתי דורש מרבוי 'איש איש' לרבות הגוים אלא לרבות הגרים, לזה הודיע לנו התנא שגרים נתרבו מ'אדם', וא"כ אייתר לן הדרש 'איש איש' לרבות הגוים.

והחיד"א בברכי יוסף (או"ח סי' תר"מ סק"א) הקשה על דברי רבינו, שהרי באותו פסוק שממנו למדים לרבות את הגוים (להלן כב, יח) מפורש 'איש איש מבית ישראל ומן הגר בישראל', והאיך כתב רבינו דהוה אמינא דבעינן 'איש איש' לרבות הגרים, והלא גרים כתיבי בהדיא, ובהכרח שהדרש של 'איש איש' בא להרבות הגוים, והניח בקושיא^ב.

א. ולשון 'קיבל' תורה מסיני מורה על שיעור מוגבל כפי כח המקבל, ונאמר לשון זה במשה שלא נמסר לו כל התורה, אלא כפי מה שהיה ראוי לקבל, על דרך שנאמר (תהלים ח, ו) 'ותחסרהו מעט מאלהים', ומזה דרשו בר"ה (כא, ב) שלא נמסרו לו כל החמישים שערי בינה,

ובזה פירש רבינו דברי הגמ' בשבת שם שאמר הקב"ה למלאכי השרת 'לקבל' תורה בא, עיי"ש.
ב. כעין קושיא זו הקשה בפנים יפות על מה שאמרו בתו"כ 'אדם' לרבות את הגרים, 'מכס' להוציא את המומרים, ומה ראית לומר כן,

ובדגל יהודה (קמינר) ביאר כוונת רבינו, דהו"א דקרא דכתיב 'זמן הגר בישראל' קאי על שעת היתר הבמות כשאין ביהמ"ק, דבדאי לא גרע גר מגוי שיכול להקריב קרבן יחיד בבמה, ועל זה הזהירה התורה שאף שהגויים יכולים להקריב גם בעלי מומין בבמה, הגרים מוזהרים שיקריבו רק תמימים, אבל בבית המקדש הו"א שאינם יכולים להקריב כלל, ולכך איצטריך לרבותם מ'איש איש' שהם דומים לישראל שיכולים להקריב בבית המקדש. אמנם מאחר דכבר דרשנן מ'אדם' לרבות הגרים דמקריבין בבית המקדש, אייתר 'איש איש' לרבות הגוים².

אם מקבלים קרבנות מן הגר שהמיר

ורז"ל (חלין ה.) אמרו שפא למעט מומר שבישראל, ודרשו "מן הפהמה" - להביא מומר, הא ביצד, מעט מומר לכל התורה פלה או לעבודה זרה ששקולה ככל התורה, ורבה מומר שאינו לכל התורה. ולדבריהם ז"ל נראה לישב גם מה שאחר לומר מכס, שאם היה אומר אדם מכס היה נשמע ששמעט במקום שפירבה, או מרבה במקום ששמעט, ולא כן היא פונת הפתוב שהרפוי הוא בגרים, והמעוט הוא בישראל לבד, לזה הבדיל ביניהם בתיבת פי יקריב. (שם)

מה שכתב רבינו שהריבוי הוא בגרים, והמיעוט דמומר הוא בישראל לבד, ביאר בברכת שמעון הכוונה, שאם היה אומר 'אדם מכס' היה נשמע שממעט מומר גם מן הגרים, ולזה הבדילים לומר שהם ב' דרשות נפרדות, והרבי הוא בגרים, והמיעוט שממעט מומר זה רק על ישראל ולא על גרים, והיינו שגר שהמיר מקבלים ממנו קרבנות.

אבל מזה שנאמר 'איש איש' למדים לרבות לענין שלמים באם אינו ענין. אבל אין זה מספיק, דא"כ היה לו לרבינו לדחות בפשיטות את קושיית הקרבן אהרן [שהקשה למה הוצרך לרבות גרים כיון שאפילו גוים מביאים קרבנות כ"ש גרים], שלפי המבואר לפי דעת רבי עקיבא (מנחות עג, ב) שגוים מביאים עולה בלבד, לא קשה כלל, שהוצרך לרבות גרים לענין שאר קרבנות.
א. ועיין בשו"ת אמרי כהן (סי' י"ג) שהביא דברי רבינו והאריך בפרושים שונים בדברי התו"כ.

אמור וכו' 'מכס' להוציא את הגרים, ע"כ, וקשה איך סלקא דעתין למעט גרים, הרי בפרשת שלח (במדבר טו, יד) מפורש 'וכי יגור אתכם גר וגו' ועשה אשה ריח ניחוח לה'. ותירץ דדווקא עולות הביאו ולא שלמים, עכ"ד. ועל דרך זה יש ליישב דברי רבינו, דהוי אמינא דבעינן 'איש איש' לרבות הגרים, ואף דגרים כתיבא בהדיא בהאי קרא, מכל מקום הו"א שבא ללמוד באם אינו ענין לקרבן עולה תנהו ענין לשלמים, שמזה שנאמר 'זמן הגר בישראל' לא היינו למדים רק לקרבן עולה לפי דעת רבי עקיבא (מנחות עג, ב) שפסוק זה מדבר בעולה בלבד,

והביא שכ"כ בקרבן העדה על הירושלמי (שקלים פ"א ה"ד), שגר שהמיר מקבלים ממנו קרבנות⁷. אלא שהקרבן העדה מבאר הדרשות באופן אחר, דבאמת לא הוצרך לרבות את הגרים, דלא גרעי מגוים שמביאים קרבנות [כקושיית הקרבן אהרן שהביא רבינו לעיל], אלא שבא להשמיענו שמה שדרשו 'מכם' למעט מומרים זה דוקא מומרים מישראל, אבל מגרים אפילו המירו מקבלין.

ובמלבי"ם כאן (אות י' ד"ה אדם כי יקריב) פירש בהיפוך, שמה שדרשו לרבות הגרים, הכוונה לומר שדינם כדין ישראל לענין שהמומר אין מקבלים ממנו קרבן, ואין דינם כגוים שמקבלים ממומר גוי⁸. אך בשו"ת חזון נחום (ח"א סי' פ"ט, בתשובה שהשיב לבעל 'אמרי כהן'), כתב שנראה עיקר כדברי הקרבן העדה [ורבינו] שגר שהמיר מקבלים ממנו קרבנות, שהרי בגמרא (בכורות ל, ב) איתא שהגר

ה. וכן משמע בקרבן אהרן (על התו"כ) שגר שהמיר אין מקבלים ממנו קרבנות. וכ"כ באמרי כהן (שם) אחר שפלפל ע"פ יסוד זה כתב שאלבא דאמת אינו מסכים לחדש כן, דהנה יש להתבונן בעיקר הדבר שמנכרים מקבלין קרבנות אפי' מהמומרים לע"ז, אטו עדיפי הם מישראל שאין מקבלין קרבנות מן המומרים, יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא. אך העיקר נראה בביאור הענין הזה, דשאני אומה"ע שהקרבנות שהם מקריבין לגבוה אין בהם שום ענין כפרה וריצוי, כדאיתא בזבחים (מה, ב) אמר קרא 'לרצון להם', ועובדי כוכבים לאו בני הרצאה נינהו. ופרש"י 'לאו בני הרצאה להקב"ה הם, שאינו מתרצה להם', וא"כ כיון שבלא"ה אין להם לגוים שום כפרה וריצוי בקרבנות שלהם שמקריבים עבורם, משו"ה התירה התורה לקבל אפי' מהגורעים שבהם המומרים לעבודה זרה, אבל בישראל שאפילו קרבנות נדרים ונדבות שלהם יש בהם כפרה והרצאה כדמוכח בכמה מקומות, ולכן גילתה התורה שלא לקבל קרבנות ממומרים שבישראל כיון דהקרבנות בישראל הוא ענין רם ונשא, או לכפרה או לדורון לרצות, לא רצה השי"ת לקבל את זה ממומרים. וממילא פשיטא דה"ה הגרים שמתכפרין ומתריצין בקרבנות כמו ישראלים גמורים שהרי שוים הם לישראל לכל דבר, וא"כ שוים גם לזה שלא יתקבל קרבנות מגר שהמיר כמו ממומרים דישאל.

ד. ובשו"ת אמרי כהן (שם) כתב, שלפי זה יש ליישב מה שנאמר בפר' קרח (במדבר טז, טו) שביקש מרע"ה 'אל תפן אל מנחתם', ופרש"י, שאמר מרע"ה יודע אני שיש להם חלק בתמידי צבור, אף חלקם לא יקובל לפניך לרצון, תניחנו האש ולא תאכלנו. ולכאורה קשה, למה הוצרך מרע"ה להתפלל על דבר זה, דמשמע דלולי תפילתו היו מקבלים לרצון את חלקם, והא ממומר אין מקבלין קרבן וכמו שנתבאר, והם היו כמומרים כמו שמשמע בירושלמי (סנהדרין פ"י ה"א) שמבואר שם שקרח היה מומר. ובפרט לפי משמעות הכתובים שם שתפלה זו היתה על דתן ואבירם, והחת"ס בתורת משה (שם) כתב, שדתן ואבירם היו מוסרים, שמסרו למרע"ה אל פרעה על מה שהרג המצרי כידוע, ומסור דינו כמומר לענין שחיטה כמבואר בשולחן ערוך (יור"ד סי' ב' ס"ט), וכמו כן אין מקבלים ממנו קרבן כמו ממומר, וא"כ למה הוצרך להתפלל ע"ז שלא תתקבל קרבנם לרצון.

אבל לפי דברי הקרבן העדה [ורבינו] דס"ל שמגרים מקבלים קרבנות אפי' הם מומרים, מיושב היטב, שהרי ישראל שבאותו הדור שקיבלו את התורה היו כגרים (כמבואר בימות מו, ב), וא"כ אפי' היו נדונים כמומרים היה מקובל קרבנם לגבוה לרצון מן הדין, ולזה הוצרך מרע"ה להתפלל 'אל תפן אל מנחתם', עיין שם שהארץ עוד בדברים נפלאים.

שקיבל עליו דברי תורה אפי' נחשד לדבר אחד הוי חשוד לכל התורה כולה והרי הוא כישראל מומר'. ואם תאמר שאין מקבלין קרבנות מן המומרים גרים כמו מן המומרים בישראל, א"כ יש לנו לומר שאפי' לא נעשה הגר רק חשוד לדבר אחד לא נקבל ממנו קרבן, שהרי כיון שנחשד לדבר אחד נעשה מומר, וזה לא יתכן, שהרי בגמרא (חולין ה, א) דרשו 'מן הבהמה' להביא בני אדם שדומים לבהמה, מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה, הא כיצד מיעט מומר לכל התורה כולה, וריבה מומר שאינו לכל התורה [כמובא בדברי רבינו כאן]. וא"כ זה שלמדנו דמקבלין קרבנות מפושעי ישראל, זה אפילו בגר איתרבי, וא"כ ממילא איתרבי אפי' גר מומר דמקבלין קרבן ממנו [שהרי בגר אין חילוק בין מומר לכל התורה כולה, למומר לדבר אחד כמבואר].

דין מומר לדבר אחד בקרבן עולה

וּמִשְׁנֵה מַעוֹט זֶה מַעוֹט הָאֱמֹר בְּעוֹלָה, כִּי מַעוֹט הָאֱמֹר בְּעוֹלָה אֵינוֹ אֶלָּא לְמוֹמֵר לְכָל הַתּוֹרָה כָּלָה, אֲבָל הַמַּעוֹט הָאֱמֹר בְּחַטָּאת יִמְעַט אֶפְלוּ מוֹמֵר לְעֵבֶרָה אַחַת אִם תִּהְיֶה אוֹתָהּ שְׁמִיכָא קֶרֶבֶן עַל שְׁנִיזָנָה. (שם)

גם למפרע כי גירותו נתבטלה למפרע ומעיקרא לא היה יהודי, ולשיטתו צריך לפרש דהגמ' בבכורות הנ"ל איירי כשידעו בבירור שמעיקרא היתה קבלת היהדות שלו קבלה גמורה ואמיתית, והבה"ג איירי בסתמא. וע"ע בשו"ת דברי יציב (ח"מ סוס"ב) שביאר דעת הבה"ג, דבזמן הזה שהגירות רק בשליחותיהו דקמאי ובהסכמתם, בכה"ג שמתברר שהגירות היה ללא תועלת, אדעתא דהכי לא נתנו הסכמתם, וכיון שלא היה בשליחותיהו דמומחין ממילא בטל הגירות לגמרי ונמצא שלמפרע דינו כעכו"ם, עכ"ד. ולפ"ז נוכל לפרש הגמ' בבכורות ודברי רבינו הנ"ל בזמן שעדיין היו מומחין שאז מודה הבה"ג שנשאר ביהדותו.

ז. ועיין שם שהאריך עוד בזה. ויש שהעירו על דבריו, דמהיכן פשיטא ליה שזה שדרשו מ'מן הבהמה' דמקבלין קרבנות מפושעי ישראל, קאי גם על גר, הרי אפשר לומר שזה קאי רק על ישראל ולא על גר, שגר מכיון שנחשד לדבר אחד נעשה מומר, כמבואר.

אך בהסכמת הגאון מטשעביץ ז"ל על הספר הנ"ל, העיר במה שכתב האמרי כהן שאין להם לגוים שום כפרה וריצוי בקרבנות שלהם, מדברי הגמ' (סוכה נה, ב): 'שבעים פרים כנגד מי כנגד שבעים אומות וכו', א"ר יוחנן אוי להם לגוים שאבדו ואין יודעין מה שאבדו בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר עליהן ועכשיו מי מכפר עליהן, ע"כ, הרי מבואר שיש להם לגוים כפרה בקרבנות [אולם יש לחלק, שאמנם שייך בהם כפרה אבל זה רק בקרבנות החג שבני ישראל הקריבו בעבורם, ולא בקרבנות שמביאים בעצמם]. וע"ע בענין זה בשו"ת מהר"י אסאד (יור"ד סי' כ"ג, ובהג"ה מבן המחבר).

ו. ועי' בלקוטי הלכות להח"ח (עין משפט אות נ"ד) שביאר הטעם, דכיון שבגיותו הורגל לכל האיסורים, לכן מכיון שנחשד לדבר אחד אנו תולים שקבלת הגירות לא היתה אלא לפנים. ובפרי נפתלי (מוטצען) העיר משיטת בה"ג שהובא בטור (יור"ד סוס"י רס"ח) דגר שחזר לסורו יינו יין נסך, וביאר הפרישה דלשיטתו יינו י"נ

מבחר התוצרת מבית "מורשת אור החיים הקדוש" - משתגעין ומתהלטין

בתורת האור החיים הקדוש

פירוט המחקר והתועלת בפרסום:

"כל הכתוב לחיים"

על פרשיות חומש ויקרא במדבר דברים

בכרך זה נוסף מפתח מקורות וערכים מפורט, על כל החומשים

אוצר מקיף של אלפי ביאורים שכתבו גדולי וצדיקי הדורות, בדברי האור החיים הקדוש בעיון הפשט, בהלכה ובאגדה. ועמלנו בחיפוש מחיפוש אחר עיון באלפי ספרי שו"ת ועה"ת, כולל ספרים שבכת"י, וגליונות גדולי ישראל על ספר אור החיים הק'. ולאחר כל זאת, נערכו על ידינו בטוב טעם ודעת בתוספת הערות וידיעות מחכימות. במסירות נפש וביגיעה רבות בשנים, בהשקעה של דמים תרתי משמע, לעשות נחת רוח לרבינו האור החיים הקדוש ולקיים רצון קדשו שיתפללו ויעיינו בדבריו.

תורתו של רבינו נמשלה כמרגלית המבהיקה ומאירה מכל צדדיה בכל מיני גוונים המשתלבים זה בזה ביחודא שלים. שוחרי ומבקשי הפשט ימצאו בו אוצר בלום של חידושים מקוריים ונפלאים קולעים אל השערה בעומק פשטי המקראות ודרשות חז"ל שעליהם, מה גם בדברי הראשונים והקדמונים שרבינו יורד לעומק מצולות דבריהם, מהפך בשורשיהם ומפלפל בהם בזרוע עוז; בעלי תריסין במשנה ובגמרא יתענגו על צפונותיו בסוגיות הש"ס ומדרשי ההלכה, בהם מטייל רבינו ארוכות וקצרות כדרכו בקודש, ובפרט בספר ויקרא, שם מרבה רבינו תמידים כסדרם להעמיק חקר בדברי התורה כהנים ומפרשיו; שוני הלכות לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, גם הם ירוו מדשן אמרותיו מלא חפניים של חידושי הלכות וחילוקי דינים, השזורים ופזורים כמטמוניות בין השיטין; יראי ה' מבקשי חכמה ומוסר ודעת אלקים, הלא יתרפקו על נועם צוף אמריו ועומק רעיוניו, אשר במקל חובלים ובמקל נועם ירד רבינו מן ההר אל העם, להטות לבבנו בדרכי ישרים במסילה העולה בית אל, המשולבים ברמזים נפלאים המתוקים מדבש במקראי הקודש; יודעי חן הנכנסים בפרד"ס, יציצו גם הם מבין החרכים להבין ולהשכיל ברמיזותיו העמוקים של רבינו בחכמת האמת, לאשר רבינו כדרכו מגלה טפח ומכסה טפחיים ומבליע בנעימה אוצרות דעת מכבשונו של עולם.

כנהר שמימיו פרים ורבים לאין קץ, כך עדים אנו לאותו חזיון פלא, כאשר בכל דור ודור, ובכל שנה ושנה, עומדים גדולי התורה וצדיקי הדורות, ארזי הלבנון ואדירי התורה, על גבי המעלה שלפני מנורת האור של רבנו ומדליקים מנר לנר ומשיאין משואות של אורה מתוך דברי קדשו של רבנו, אשר ממנו יתד ופינה לבנות עליו טירות כסף וארמונות שן, לעטרו בציצים ופרחים כפרים עם נרדים, לסלסל בדברי קדשו ולהוסיף עליו פרפראות לחכמה, ולשאוב מנהרותיו מלא חפניים דרך חיים

ותוכחת מוסר, והרי הוא כתאנה הזו שכל אימת שממשמשין בה מוצאין בה טעם חדש, ומתוק האור כי טוב.

כל אלה, ועוד כהנה כהנה, יחדיו יהיו תמים במחברת הקודש 'אור החיים', ומכאן סוד פלאו הטמיר ונעלם, שהתפשטותו ותפוצתו בכל קהילות ישראל אין לה אח ורע, כי לכל ישראל האיר באור תורה הבהיר. אשרי העם שככה לו.

מטיבם ומטבעם של דברי אלקים חיים, מחמת קוצר המשיג ועומק המושג, הרי לכל ההוגה בדברי רבינו מתעוררים קשיי הבנה, אם בהבנת פשט דברי קדשו, אם להעמיק ולהשכיל בעומק השיתין שלהם העמוקים מני ים, ואם בהערות וקושיות העולים כדרכה של תורה, הצריכים נגר ובר נגר, ומבקשים לבוא לכלל ישוב. כמו כן במקום שרבינו מקצר במילים מועטות המחזיקות את המרובה, מרגיש הלומד את הצורך הנחוץ להרחיב הבנה וידיעה בענין המדובר. מה גם כשרבינו מחדש דבר חדש אשר לא שמענו עד כה, מתעוררת תשוקה מיוחדת לחפש ולדעת האם דברי קדשו מוסכמים לכל, או שמא הדבר תלוי באשלי רבירבי, ומה בפיהם של גדולי המחברים לדורותיהם בדבר זה.

ואכן רבים אומרים מי יראנו טוב, וזה רבות בשנים עלה ומתבקש הצורך, לאסוף ולהביא לפונדק אחד כמין 'שיטה מקובצת' של לקט הערות ואוסף פירושים, הסברים וביאורים, קושיות ופירוקים, הארות ופולפולים, דרכים שיטות ומהלכים, הסובבים סביב דברי רבינו, ובכך להעניק למתעסקים באור יקרות 'אור החיים' בהירות חדשה, ולעשות אונים לתורתו של רבינו, ולשבצה ולעטרה בעדי עדיים, כראוי וכיאות לתורתו של אותו צדיק.

על כן בחרת קודש וביראת הרוממות, שינסנו מתניינו והרהבנו עוז לגשת אל המלאכה, מלאכה קשה שבמקדש, ובמשך כמה שנים היה עמלנו ללקט ולקבץ כעמיר גורנה מתוך אלפי ספרים מכל חלקי התורה, תחילה ממפרשי התורה לדורותיהם, דרך ספרי דרוש וחסידות, עבור לספרי הלכה ופסקים, ספרי שו"ת, ספרי פלפול ומפרשי הש"ס, ועד לספרי קבלה וסוד, ועוד ועוד. וגם לרבות, רכשנו בדמים תרתי משמע, גליונותיהם של גדולי הדורות על ספה"ק אור החיים. וכל אלו, נאספו אחר כבוד אל ילקוט הרועים.

והמטרה היתה לאסוף את כל מה שנאמר ונשנה בגוף דברי רבינו, דהיינו לפרשם ולבארם, להעמיק ולהרחיב בהם, להקשות ולתרץ, לפלפל ולסלסל, להוציא הלכה וכיוצא באלו, כי כל אלה יהיו לעינים ולתועלת מרובה ללומדים והוגים בתורת רבינו.

ספר זה "כל הכתוב לחיים" כשמו כן הוא, ובו נקבצו ובאו כל המרגליות שנחצבו מתוך מחצב תורתו של רבינו, ומה נפלא הוא החזיון שנוכחנו לראות, איך שדברי רבינו מהווים מקור נאמן ובלתי אכזב למחברי הספרים מכל החוגים ומכל הסוגים, במשך כל הדורות מיום שהופיע בהדרו האי ספרא קדישא. הפשטנים עיינו והעירו על הספר, הגאונים התעמקו ופלפלו בו, הלומדים השתעשעו בדבריו ושקלו וטרו

בחידושיו, הצדיקים שיתו בצמא את גחלי אש, המקובלים התייצבו לעמוד על סודו, הדרשנים והמגידים בנו את יסודותיהם מתוכו, ומכל אלה הוכן ונבנה אבן על אבן מאבני הבנין הזה. אולם זאת למודעי, שלא רק 'מלאכת מעמר' נאמרה כאן, אלא כך - ואולי אפילו יותר מכך - עמלנו גם במלאכת מחשבת של 'מכה בפטיש', איך להגיש ולערוך את תמצית הדברים ועיקרם, בבהירות ובשפה ברורה מחד גיסא, ובלא אריכות יתירה מאידך גיסא, כדי שלא להכביד על הלומדים, כדי שימצאו לפניהם שלחן הערוך, דבר השווה לכל נפש.

ספר

נר המעריבי

תולדות חייו, קצות דרכיו ומעט מפעליו של קודש הקדשים, מלאך אלוקים
מורן הגה"ק רבי חיים בן עטר זי"ע בעל 'אור החיים' הקדוש

מחבר מקיף ונדיר, ערוך ומבורר על פי מקורות נאמנים ומוסמכים
בהם ספרים נדירים וכתבי ידות, אשר לוקטו בעמל שנים

מהדורה חדשה כולל תיקונים ומפתחות מורחבים חודש שבט תשע"ט

רחוב סוקולוב 9 בניסח ב'

בני ברק

טלפון: 03-5701352

052-7169212

©

כל הזכויות שמורות

בספר זה הושקעו עמל ויגיעה, דמים תרתי משמע, באיסוף ובעריכה ובכל פרט.

לפיכך, אין רשות לעשות כל שימוש של העתקה או פרסום מספר זה ללא רשות מפורשת בכתב.

ושארית ישראל לא יעשו עוולה, ויהיו נקים מכל שמץ דק של עוון.

וזאת למודעי

הגנו להודיע בשער בת רבים, כי בס"ד הגנו מצויים בשלבי עריכה מתקדמים של ספר מקיף על שיטת ומשנת הספר 'אור החיים' הקודש, בליבון קצה ההשגה בו, בבירור יסודות עבודת ה' והחסידות ורמזי הסוד והפנימיות האצורים וגנוזים, סמונים ורמזים בו. גם בו הושקעו כבר עמל ויגיעה רבים מכדי תיאור, ואנו תפילה ושאיפה כי בקרוב נוכח לברך על המוגמר.

זו ההזדמנות, לבקש מכל מי שיש בידו חומר הנוגע לספר 'אור החיים' הקדוש - הן בדברים שיעשירו את המהדורות הבאות של 'נר המערבי' והן בדברים שיתרמו לספר הבא - שיגמול חסד עם חסכל וישלח למתובת המכון, או למייל 5701352@gmail.com ובכך יהיה חלקו גדול בזיכר הרבים המשתוקקים ומתאווים לאורו הגדול של רבנו ז"ע.

העושים במלאכת הקודש:

הרב משה שווארץ	י"ר המכון:
הרב חנוך סורסקי	איסוף החומר:
הרב חנוך ריגל	כתיבה ועריכה:
הרב חיים שלום מרמורשטיין,	ביקורת והגהה:
הרב אברהם בנימין מאיר בויס	מפתחות:
הרב אפרים פישל רוטמן	עימוד:
ש. ברגר - 052-7633923	עיצוב כריכה ושערים:
מלכות-וקסברגר	

תוכן העניינים

21	דבר המכון.....
29	מבוא לטרקלין.....

פרק א	חכמי קשטילייה המגורשים למרוקו.....ג
	ה"אשר אנו מבני בניהם" (ג) ה"תור הזהב" של יהדות ספרד (ז) ה"מיתור הזהב" לגירוש ספרד (ז) חמה ששקעה בספרד - זרחה במרוקו (ט)
פרק ב	עטרת זקנים בני בנים.....יד
	ה"שושלת היוחסין" (יד) הגאון המקובל רבי חיים בן עטר ה"הזקן" זצוק"ל (טו) רבו המובהק (טז) תלמידים של חכמי ארץ ישראל (יז) רבו של המקדש מלך - אף לאחר פטירתו (יט) גלותו מסאלי למכנאס (כ) רב חסד (כא) רבי שם טוב הנגיד (כב) היכל התפילה "צלאת עטר" (כג)
פרק ג	תפארת בנים אבותם.....כו
	ה"החכם השלם" אוהב תורה ולומדיה' (כו) משנתו 'קב ונקי' (כז) שבחי יעב"ץ (כח) דבריו הם זכרוננו (כט) תורה וגדולה במקום אחד (ל) וימת משה עבד ה' (לב) וזרעו לברכה (לג)
פרק ד	תולדות חיים.....לה
	ה"צדיק בא לעולם" (לה) פרי צדיק עץ חיים (לו) מחסה לנו - סאלי (לז) גירסא דינקותא (לח) "זקניך ויאמרו לך" (לט) הרבניות הצדקניות נשות רבנו (מב) לא היו לו בנים (מד)
פרק ה	חותן המלך.....נ
	ה"שר ונגיד בישראל" (נ) ה"רודף צדקה וחסד" (נא) ה"רדיפת היהודים במרוקו" (נב) בחצר המלוכה - בלוע הארי... (נח) ה"רדיפה אישית" (ט) ה"רדיפות שנמשכו לאחר פטירתו" (נד)
פרק ו	רדיפות ויסורים.....ס
	ה"הרפתקי דעדו עליה" (ס) ה"ניצול מכבשן האש, מגדודי חיה וליסטים" (סב) ה"יסורי

לכבודו של
ה' המחנכת
לפנימיותה
יין קונוביץ,
ליל שיש
בורה: הרב
ת את אור

מייסד
אדם לחיות
נכל מהותו
זר שיעוריו
זמה כרכים
י חיים' על

על תולדות
באורה של
ה' היה אסוף
ר נפלא, רב
קורא. יחי
אור החיים

, ואין ספר
וד לחייהם,
זנו קדושה
מיטלטלת,
תורה' אצור

אתו קודמת
ל' תחי' וכל
את רק כדי
יותר מזה.
את החשכה
לבו יוגשמו

זפיץ ספריו
ש ולהזדכך

עדה

פרק י מלאכת שמים - הרבצת תורה

"מלאכת שמים על שכמי שמתי"

אחת משאיפותיו הגדולות של רבנו היתה, להרביץ תורה ולהעמיד תלמידים הגונים. לא היתה זו העמדת תלמידים במונח הרגיל של הרבצת תורה, כי אם דרך ושיטה בעבודת ה' - "מלאכת שמים" בלשוננו - אותה קידש רבנו בכל מקום ובכל תקופה.

בהקדמה ל'אור החיים' תיאר רבנו וכתב: "כי מלאכת שמים על שכמי שמתי מימי חיי, ללמוד תורה לחפץ ללמוד, גם לחזר אחרי היכולים להבין". ומדבריו למדנו, שזולת עשיית דרך עם המכתמים רגליהם ובאים להיכלו כדי ללמוד תורה מפי הרב הדומה למלאך, אינם לא באו מאליהם, חיוזר רבנו והביאם לבית אולפנא דידיה. בחתימת הקדמתו לספר 'ד' תנאי', כתב רבנו: "הוא יעזני על דבר כבוד שמו, ללמוד וללמד ולהרבות גבולי תלמידים צדיקים וחסידים, כאשר עם לבבי". וכן כתב רבנו באגרת ששלח לק"ק קסאלי, שכתב: "אשר עשה דרכו לארץ ישראל".

ואצא סובב סביבות הנפוצות נדחי צאן בעסק התורה באהבת ד' ומורא, ללמוד וללמד לכל בא ולומד, גם לחזר אחרי ילידי עם ד' לאמור להם 'בואו בדחי ה', זו תורה וזו שכרה', ועל שכמם תהיה המשרה לרומם דגל התורה והמה חכמים מחוכמים על פלגי מי יראת ד' שתולים.

בדברי הגאון רבי שלמה חסאן זצ"ל - בהקדמה לספר 'קדשי דוד', לאביו אברהם זצ"ל, שמואל חסאן זצ"ל, מגדולי ומובהקי תלמידי רבנו - שציין בהנהגתו את דרכו של אותו צדיק הרבה גבולו בתלמידים.

בהקדמתם לספרו 'ראשון לציון' כתבו ברגש: "ויהי מאז מצות המלך אברהם זצ"ל לא הברים לחמו בלחמי, אכלו רעים וסעדו לבכם מזונות דאורייתא, אקרו ויקבע אדם תורתו קבע דלא ליתו לאתרשולי, וברוך שם כבודו דלא

היה יראת ד' יושלים' גליון כה, וזרחב בה בפרק 'נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' (עמוד קג).

סוגיית נפישת הריאה

סוגיה נוספת שמצאנו שעסק בה רבנו בהרחבה, היא סוגיית 'נפישת הריאה', אודותיה יצא חוצץ נגד המנהג שנהגו קהילות ספרד²⁵ לנפח ריאה שנמצאה בה סירכה כדי לראות אם היא ממשית.

כאשר באו המגורשים לפאס וביקשו להנהיג מסורת זו, נרעשו השוחטים שהחזיקו במסורת אבותיהם וידעו כי תורה ציוו להם מורשה ממסורת הדורות הקודמים. בראש האוסרים התייצב הגאון רבי חיים גאגין זצ"ל, מילידי פאס שגלה למקום תורה, לספרד, ושב לעיר הולדתו עם המגורשים. רבי חיים שהיה החכם שבין יהודי פאס בדורו - שכן במקום שרדה עזובה רוחנית ואילו הוא גלה למקום תורה - הוכתר כראש חכמי התושבים, ומפאת כן יצא ללחום את מלחמתה של מסורת אבותיהם. הדבר לא עלה בידי, והקולא שנהגה בספרד פשתה במרוצת השנים במרוקו כולה. רבנו מביא את הסוגיה ב'פרי תואר' ומברר את צדדיה, ואף הכריע להחמיר, ורק מחמת שלא היה בידם לשנות המנהג נפוצה הקולא בין הקהילות.

בפתח דבריו תיאר רבנו כי מצא קונטרס שכתב רבי חיים גאגין בענין זה²⁶ והפליג מאד בשבחו של אותו צדיק, וזו לשון קדשו:

ומוצא הדבר בא לידי קונטרס אחד ושם ראיתי את הלחש אשר היה על

למנוחות לאור באור החיים הראשונים מיזם הווסד המערב ועד עתה, ומהם אשר חיים עודנה אל יחסר המזג, חלילה מלהאמין זה בדבריו ית' לסתום מסילות שכלם דליספו שקצים ורמשים בר מינן. וזה מלבד כי היו אנשי מדע אנשי חכמה וידאה, ודאי הוא דמוקמין להו אהמנותיהו, דכל יקר ראתה עינם ועמדו על שרשי הענין והקרוהו במוחקר שכלם ובטהרת עיונם ועלה בידם להתיר. ומה שכתב הרב הנזכר, שהיתר זה נמשך להם משנת הבצורת שפשטי ידיהם בהם לרוב הרעבון הגדול, כפי מה ששמע מהזקנים, בזה אשתומם על המראה, שאם סקודם הרעב היו בעיניהם כאחד מן השקצים, אתמחה מפני מה הניחו השקץ והעכבר מלפשוט ידיהם גם כן בו, שהרי בעיניהם היו זה כזה וכולם שרצים הם. הא ודאי שעל זה אני קורא 'לא תשא שמע שוא', וחלילה לישראל קדושים לעזוב אמונתם ודתם ואפילו חרב חדה על צווארם, וכבר נשתכחו ויצא שמם בגים שעם היותה רבי הסוג מכל אומה ולשון, כל כך הם חזקי הלב למסור עצמם על קדושת שמו יתברך ועל הדת הנבחרת, וחלילה להם לאמין במנהיגי דורם להניחם לאכול השקץ בשאט בנפש ביד רמה עד שיפשוט חיתרו גם מאחרי הרעב והשאר בכיה זו קבועה לדורות. ומועתה אשיבה ידי להשיב על כל טענותיו" (וראה עוד להלן בפרק 'עמוד התורה' עמוד רצו) השגתו של דודו הגאון רבי רפאל בירדגו זצ"ל - 'המלאך רפאל' - ומה עולה ממנה.

התחלוקת התעוררה גם בצפת, כאשר הגאון רבי שלמה סיריליו זצ"ל, ביקש להנהיג את נפישת הריאה, אך נתקל בהתנגדותו התקיפה של הגאון רבי יעקב בירב זצ"ל (וחי שסברו כי רבי שלמה סיריליו הביא את מנהג נפישת הריאה מלפניו - בה התגורר כמה שנים לאחר הגירוש. עד שעלה לארץ ישראל עם חכמי ישראל, בראשם מרן רבי יוסף קארו זצ"ל). רבי שלמה אלקבץ זצ"ל - אך האמת היא. שאת מסורת נפישת הריאה הביא רבי שלמה מספרד.

הקונטרס נותר בכתב יד במשך מאות שנים, עד להוצאתו לאור עולם - בשנת תשמ"ו - בידי הרה"ג רבי משה שאר שליט"א.

נו לפולמוס אכילת

כפירוש רש"י בזה, להתירה כי אין מין אין אחד מהד' שהם נים הטמאים שאין ימנה הכתוב אלא ומעתה אין ראה הרבה ודאי ואינם ל ישיט ידו לשקץ פירשו מהם רבים. (אבות ד, יא) "תורה

לה משכו ידיהם ועדיין לא חרגה שנתפרסם דבר נראה בסאלי מאד

לה טעות סופר במסך

י"ח - שכתב, שכאשר מים להשתמש באור ב'אור החיים' הקדוש זרבה והחגב את ידו ש בדברי קדשו י"ח א אחרא להרע להם

מדולי חכמי ספרד לחוש לדעת מרדכי י בדברי הרב הנזכר ע ומקובל מפי רבנים אונים אין ספק כי יא דבמדי דאכילה ו אמרו כן על דרך ו, ומהם אשר נהגו

היו שהכריעו והסיקו, שרבונו נפטר במוצאי שבת, ואילו במעזיבוז עדיין הסב הבעל שם טוב הקדוש לסעודה שלישית¹⁵. מנגד, התבטא כ"ק האדמו"ר רבי יהודה'לי מדזיקוב צוק"ל ואמר: "קשה לקבל שה'אור החיים' הקדוש נסתלק במוצאי שבת, שכן אמרו חז"ל (כתובות קג): "מת במוצאי שבת סימן רע לו". ולכן, מסתבר שנסתלק בשבת קודש אלא שנהגו הספרדים כמנהגם להקדים להתפלל של מוצאי שבת בשבת (כמנהג רב יאשיה, ברכות כז), ולכן נדמה היה להם שהסתלקותו היתה לאחר שיצאה שבת¹⁶.

באיטליה, כך נראה מכמה מקורות, התקבלה השמועה שרבונו נסתלק בי"ד בתמוז. כך בהקדמת איש אמונו רבי משה פראנקו ז"ל, לספר הדרשות 'מאור החיים', שציין: "ובעונותינו חשך אור מורינו הרב הנ"ל יום י"ד לחודש תמוז שנת התק"ג תנצב"ה". גם בקינתו של הגאון רבי מלאכי הכהן זצ"ל, רבה של ליוורנו, פותחת במלים: "ויסע עמוד הענן ובצל ש-די יתלונן בי"ד לחודש תמוז שנת 'באשר הוא סוף כל האדם' לפ"ג". וכיוצא בזה בכותרת להספד נוסף שנשא עליו הגאון רבי מנחם עזריה פאדווה זצ"ל, מחכמי מודונא, נכתב: "הספד לפרשת לך לך אשר הספדתי על פטירת פטיש החזק, נר ישראל, עמוד הימיני" החסיד המקובל כמה"ר חיים ׳ עטר צוק"ל שנפטר בירושלים בי"ד לחודש תמוז שנת התק"ג".

מאידך, המקורות הראשונים לתאריך ט"ו בתמוז, מתייחסים דווקא לקבורתו ולמספד הגדול שקשרו אחר מיטתו. הגאון המקובל רבי יעקב ישראל אלגאזי זצ"ל (הראשון לציון וראש ישיבת המקובלים 'בית א-ל' בירושלים) כתב: "דרוש פרשת פנחס - דרשתי פה ירוש' ת"ז להספד הרב המובהק כמוה"ר חיים ׳ עטר צוק"ל, יום ט"ו לתמוז מהתק"ב¹⁸. ואילו

חב"ד, שלא הרבנית של ה'נודע ביהודה' ביקרה אצל הבעל שם טוב הקדוש, אלא בתו. ובשעה שהגישה פתקא ופדיון, נאנח הבעש"ט אנוחה גדולה ונטל סכין וקרע בבגדו. לאחר זמן, כששבה כבר לבית אביה, נודע בבראדי שרבונו נפטר באותו יום ובאותה שעה. כשסחה בהתפעלות לאביה את כל המעשה, שאלה אותו מדוע מתנגד הוא לבעש"ט הק'. השיב לה ה'נודע ביהודה' בכעס, שקריעה זו לא על פי דין נעשתה ויש בה משום 'בל תשחית', שכן בקריעה מחויבים רק בראיית הפטירה או בהגיע השמועה הרעה. כשנודעו דברי ה'נודע ביהודה' לבעש"ט הק', נענה ואמר: "חלילה שאעשה דבר שלא כדן תורה. אבל איך לא אקרע קריעה והרי עמדתי בעצמי על יד מיטתו כשיצאה נשמתו בטהרה" ---

15. ב'לוח דבר בעתו', דייק הרה"ג רבי מרדכי גוט שליט"א וכתב, שבאותה שנה היתה השקיעה בירושלים בשעה 6:53 ובמעזיבוז ב-8:18, ומכאן שהיתה שהות ניכרת בין הזמנים ורבונו נסתלק עם לילה ובאותה עת במעזיבוז עדיין לא שקעה חמה.

16. 'פניני אור החיים' להרה"ח רבי יוסף יוזפא שטיינמץ שיחי, ששמע מהגה"צ רבי מנחם מנדל מונדרר מקאסוב צ"ל.

17. השווה ללשון הברייתא (ברכות כח) בדברי תלמידי רבן יוחנן בן זכאי לרבם באחרית ימיו.

18. 'שארית יעקב' (פרשת פנחס). ויש להעיר, ששנת הסתלקותו של רבנו היא תק"ג וכנראה אגב שגרת הכתיבה לא דק בלישניה, או ששגו המדפיסים בהעתקת כתב ידו.

זמן מה לאחר מכן הגיע לעיר יהודי ירושלמי, שיצא לארץ העמים כדי לחזור על הפתחים ולקבץ נדבות, ובדו מכתב מחכמי ירושלים הקוראים לתמוך בו ביד נדיבה, בציינם כי ממשפחת רם ונישא הוא בהיותו נכדו של ה'אור החיים' הקדוש. הדלת הראשונה בה נקש, וגם הדלתות הבאות, של משפחות מתנגדים היו - שכן בימים ההם, מעטים היו החסידים ורבה היתה ההתנגדות אליהם - וכמובן שהתפתו רבים ללעג וקלס על דברי הרה"ק מקאריץ, שאמר שלרבנו לא היו צאצאים והנה ניצב לפנינו אחד מיוצאי חלציו. ברם, החסיד בעל האכסניה שהיה עתיד נכסים ורב תושייה, זימן את האורח למעונו ואירחו ופרנסו ברוב כבוד, כשהוא מתאמץ מאד שיאריך הלה שהותו אצלו. בינתיים, ערך החסיד מכתב ושיגרו לחכמי ירושלים שהיו חתומים על האגרת שבידי האיש, ולא יצאו ימים רבים עד שהגיעה תשובתם כי אגרת מזויפת בידי האיש. בו ביום שילח החסיד את האיש מביתו, אך בין כה וכה לא היה הלה זקוק לאכסניה באותה עיר...^{37 38}

הספר מסוגל לבנים

הוא שאמרו צדיקים כי בספר 'אור החיים' טמונה סגולה להיפקד בבנים, ורז זה נעוץ בכך שרבנו גנז בספרו את 'כוח המוליד שבו'...³⁹

37. 'דברי הר"ב', רשימות דברים מהגה"ח רבי בנימין מנדלזון גאב"ד קוממיות זצ"ל (עמוד קנד).

בנוסף אחר סיפר הגה"ח רבי ישראל זלמן זיידמן זצ"ל, רבה של טירספול שבטרנסניסטריה-מולדובה (ובסוף ימיו בקרית מלאכי), כפי שמוצא משמו ברשימותיו של הרה"ח רבי חיים עוזר מרינובסקי זצ"ל (בספרו 'על אבותינו ועל יחוסם', ורשימותיו בקובץ 'נחלת צבי' (קובץ ז)):

הגיע פעם יהודי מארץ ישראל לעיר סלאוויטא - מקום מושבה של משפחת המדפיסים הקדושים, מצאצאי הרה"ק מקאריץ ובבקשו לעורר את לב היהודים דמתא למתת נדיבה, השתבח בעצמו שהוא מצאצאי של רבנו ה'אור החיים' הקדוש. נפיק מילתא מבין שני האחים ונענו אבתריה, לאמור: "אין לחוש לדבריו כלל. הרי זקננו, הרה"ק מקאריץ, היה חביב אצלו הספר 'אור החיים' הקדוש באופן מופלא, וכאשר בא לידו בפעם הראשונה חיבבו, חיבקו ונשקו, ובין שבחיו אמר כהאי לישראל: 'רואה אני שלמחבר הקדוש הזה לא היו בנים. קיין זכרים געושים ניט. דוכט זיך מיר אז נקבות אויך ניט. דעם גאנצן כוח המוליד האט ער אפגעגעבן אויף תורה' (= בנים זכרים וודאי לי שלא היו לו. נראה לי שגם בנות לא. את כל כוח המוליד שלו הוא נתן בתורה). אמנם זקננו אמר 'דוכט זיך מיר', אבל ספקו של זקננו - וודאי הוא אצלנו".

38. ומן הכורח להגיד ששגגה נשמטה מתחת קולמוסו של הגאון רבי ישראל יצחק אהרן לאנדסברג אבדק"ק גרוסוורדיין זצ"ל (מגדולי תלמידי הגה"ק בעל ה'חתם סופר' ז"ע ומפוסקי דורו בהונגריה), שתשובתו - המובאת ב'שו"ת לבושי מרדכי' (חושן משפט סימן כא) לתלמידו הגאון רבי מרדכי לייב וינקלר אבדק"ק מאד זצ"ל - מופנית לאחד מרבני טוניס, הגאון רבי יהודה בן עטר זצ"ל, ובטעות יחסו לרבנו ובתארו שהפליג בהם כתב שהוא "זרע קודש מצבתו מהגאון הקדוש מו"ה חיים בן עטר בעל 'אור החיים'", ולא היא, אלא ששם משפחתו הדומה הטעהו לאותו גאון.

39. בקונטרס 'שבחי אור החיים' להרה"צ רבי יהושע זאב מייזליש שליט"א אבדק"ק ליעזש לונדון (בן הגה"צ רבי חיים מייזליש אבדק"ק סאראוואש זצ"ל, בן הגה"צ רבי דוד מייזליש אבדק"ק אוהעל ומח"ס 'בני דוד' זצ"ל) הביא, בשם אחד

לגדר האנושי
היתה זו מעין
"אנא נפשי"

ומת שהכניס
ש שמסרו, כי
ל זה תכליתו

ה המוליד של
ה את הספר,
ח את כל כוח

כסניה בבית
נס אל הבית,
איר, זה מאיר.

צדיק שהחל
זרים שהיו בו
ו של החסיד.

חיים' הקדוש
ם, ונבין זאת
דברי הצדיק,

ר עיקר כוחו
שמועה.
על שם טוב ז"ע

ה"ק מקאריץ ה"ק
ת ולבקשתו נמצא
ר מוצא. שהיה
גם ש"את הספר

שערין חס הרה"ק
שערין חס הרה"ק

מבחר התוצרת מבית "מורשת אור החיים הקדוש" - משתגעין ומתהלטין

בתורת האור החיים הקדוש

פירוט המחקר והתועלת בפרסום:

"נר המערבי"

פרקי חיים ותולדות רבינו ממרוקו ועד ירושלים ע"ה"ק, סיפורים ותיעודים היסטוריים, וסגולות הספר אור החיים הקדוש.

בגיל ורעדה אפתח שפתי בשבח והודאה להשי"ת, על אשר זיכני להתחבר לטהור ולהתעסק זה יותר מעשר שנים, בבירור ספריו ותולדות חייו הקדושים של קודש הקדשים מרן רבנו חיים בן עטר בעל אור החיים הקדוש זי"ע, וכבר זכינו להוציא לאור כמה מחיבוריו - על הש"ס ועל שו"ע ועל נ"ך - בפאר והדר. ועל של עתה באתי להודות, על אשר זכינו ברוב רחמיו וחסדיו, לאחר יגיעה ודמים מרובים, לעמוד בשעריו של 'נר המערבי'.

זה לנו יותר מעשור שאספנו בסיעתא דשמיא, בעמל ויגיעה רבה, כל גרגיר ידיעה וחומר בקודש מן הנוגע לתולדות רבנו הק' ספריו ושיבתו הק'. בעזרתו ית' זכינו לאגור חומר יקר ונדיר, כולל כתבי יד המתפרסמים כאן לראשונה, וכן אוצרות וגנוזות שדלינו מתוך ספרים וקבצים נדירים, ובכמה וכמה דברים עלה בידינו כמה גירסאות ונוסחאות. את החומר המלוקט מסרנו תחת שבט עריכתו המדוקדקת של הסופר הדגול הרה"ח רבי חנוך ריגל - ז"ל, וביגיעה רצופה הושלם הבנין בקנין וזכינו לברך על המוגמר, בהוצאתו לאור עולם של ספר מקיף ומיוחד על תולדות רבנו ה'אור החיים' הק'.

דבר שפתיים אך למותר, שלא נגענו אפילו נגיעה קלה כמו שהיא בעוצם קדושתו ותורתו, וא"ה העט והלשון אשר יהא בהן העוז לנסות לפאר ולשבח את רבנו הקדוש והנורא שהעיד עליו הרה"ק מקאמרנא ('נתיב מצותיך', שביל אמונה אות א) ש"למד תורה מפי הקב"ה בכל לילה, והיה מיורדי המרכבה". כל שביקשנו הוא, להתקרב למחיצתו ולגעת נגיעה קלה בהנהגותיו ודרכיו הקדושים, ללמוד מקורות חייו הרצופים מסירות נפש וקדושה ופרישות, על מנת שנוכל לקחת מוסר והתעוררות בראותנו דרגות עילאין שילוד אשה היה מסוגל להגיע עדיהן, ויקיים כל אחד בספרא דא מאמר "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי".

כבר לפני כמה שנה יזם הרה"ג רבי ראובן מרגליות זצ"ל להעלות עלי גליון את תולדות חייו ופעליו של רבנו, וממחשבה למעשה הפיק קונטרס קצר שבו ליקט מידע חשוב על קורות חייו של רבנו. כשיצא אותו קונטרס לאור, כתב לו הגאון הנודע רבי מאיר דן פלאצקי זצ"ל - רבה של אוסטרובה ובעל ה'כלי חמדה' - כי אף הוא הגה ברוחו מכבר השנים ללקט לפונדק אחד את תולדות רבנו. ערבה עלינו לשונו של ה'כלי חמדה' ונצטט מדבריו כמה שורות: "והאמת אגיד לכבוד תורתו נ", כי זה זמן כביר נתתי לאחד מתלמידי הרבה חומר לעשות נפש לרבנו הקדוש ז"ל, כי מאוד ערגה נפשי לספר לדור תולדותיו של אותו צדיק גאון ישראל

ותפארתו, אשר הרבה למדתי מספריו היקרים ובפרט מספרו הנפלא 'אור החיים' אשר האיר עיני בכמה ענינים בתורה הקדושה. אמנם לא עלתה בידי, לכן שמחתי מאוד לקראת מחברתו היקרה אשר היא דבר בעתו".

"חזק וישראל וחייתם, הם גדוליהם הצדיקים" (אור החיים הקדוש פרשת שמיני ויקרא י, ו): בביטוי זה ניתן להסביר ולהגדיר במקצת, את הקשר הטמיר והעמוק בו קשורים כל איש מישראל באשר הוא לספרו הקדוש והנורא של רבנו. התקשרות זו, אין בה הגיון טבעי, ובעצמה היא מלמדת כי בספר זה גנוז אור שמימי שניתן לנו - בני הדורות האחרונים של 'עקבתא דמשיחא' - במתנה. אין זה אור סתמי, אלא שרבנו התמנה משמים להיות 'עומד ומשמש', על ידי ספרו הקדוש, להנחות יהודים בחשכת הגלות ולהעניק להם עוז ותעצומות. כאשר התבטא ואמר הרה"ק רבי משה מקוברין: "יכול אדם להתפעל בלימוד הספר 'אור החיים' הקדוש, כמו שהיו רגשותיו מושפעים והומים אילו היה זוכה לשמוע את דברי התורה מפורשים יוצאים מפי קדשו".

יעידו ויגידו רבבות-רבבות יהודים שמדי שבוע בשבוע הוגים בספר הקדוש, ומרגישים בו כי הוא "חזק וישראל וחייתם", כאשר כל יהודי שואב ממנו חוזק וחיית בכל מצב בו הוא שרוי. רזים נשגבים אודות קדושת וסגולת הספר גילו לנו גדולי וצדיקי הדורות, כמה רבות ונעלות הן ההשגות הרוחניות בלימוד ב'אור החיים' הקדוש, ואף סגולתו לרפואה ולישועה, הלא המה כתובים בספרנו (פרק כט) ולכל מבקש דעת וקדושה הם מוצגים.

"רמז ב'שבעה נרות לאומות העולם... כי כולן מאירים לנוכח המערבי שהם ישראל שהם בחינת המערב, כידוע לידועי חן... שכולן כלים ונר ישראל לא יכבה" (אור החיים הקדוש פרשת בהעלותך במדבר ח, ב): הספר נקרא בשם 'נר המערבי', על פי אותה קריאה של צער שיצאה מפי קדשו של מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, כאשר חזה ברוח קדשו כי נסתלק רבנו לשיבה של מעלה, ובהאנחו בשברון מתניים התבטא ואמר: "כבה נר המערבי". כל כמה שממששים באותו מטבע לשון שטבע הבעל שם טוב הקדוש, בתארו את רבנו כ'נר המערבי', מוצאים בו זהרורי אורה חדשים. ורבנו עצמו, בספרו הקדוש, כתב כי 'נר המערבי' רומז לבני ישראל, שאורם לא יכבה וכל רשעי אומות העולם כעשן יכלו, "שכולן כלים ונר ישראל לא יכבה", וכל הנרות המרמזים לאומות העולם אינם דולקים אלא בלילה, הרומז לחשכת הגלות. ורבנו, למרות כל היסורים והתלאות, הרדיפות וההצקות, זרח אורו לישרים ולעולם לא יכבה. הוא אשר הוברר לנו - לאחר שהוצעו הדברים על שולחנם של גדולי הדור שליט"א - כי ספרנו זה, שמו יקרא בישראל: 'נר המערבי' ---